

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Českého jazyka a literatury

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ

**Studijní obor
(kombinace)** Český jazyk – Dějepis

Jazykové a sociokulturní aspekty integrace vietnamských občanů v České republice

Language and socio-cultural aspects for integration of Vietnamese in the Czech Republic

Diplomová práce: 09-FP-KČL-D-01

Autor:

Eva BŘEČKOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:

Komenského 263

768 33, Morkovice - Slížany

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	počet slov	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
123	24948	0	0	5	74	0

V Liberci dne:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat především vedoucí své diplomové práce Mgr. Svatavě Škodové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky, podněty, trpělivost a motivaci, kterou mi poskytla.

Poděkování patří i celé mé rodině a všem blízkým, kteří mě v průběhu studia i při vzniku této práce všestranně podporovali.

JAZYKOVÉ A SOCIOKULUTRNÍ ASPEKTY INTEGRACE VIETNAMSKÝCH OBČANŮ V ČESKÉ REPUBLICE

BŘEČKOVÁ Eva

Vedoucí DP: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Anotace

Cílem diplomové práce Jazykové a sociokulturní aspekty integrace vietnamských občanů v České republice je nashromáždit a usouvztažnit informace o sociokulturním pozadí vietnamských občanů, jež by měly sloužit k pochopení primárních odlišností a specifik vietnamské kultury na základě porovnání s kulturou českou.

První část práce srovnává historicko-sociologicky podmíněná fakta vietnamské kultury. A následná analýza těchto sociokulturních specifik vymezuje primární odlišnosti vietnamské a české kultury.

Část druhá popisuje primární příčiny problémů, se kterými se mohou setkat vietnamští občané v průběhu procesu osvojování češtiny jako cizího jazyka, na základě komparace gramatických struktur vietnamského a českého jazyka

Klíčová slova:

integrace, vietnamská kultura, česká kultura, čeština, vietnamština, komparace, menšiny,

Summary

The target of this diploma thesis Jazykové a sociokulturní aspekty integrace vietnamských občanů v České republice (Language and socio-cultural aspects for integration of Vietnamese in the Czech Republic) is to make a summary of the socio-cultural background of the Vietnamese citizens and put the information into patterns. It is the aim of this thesis to compare the learned information with the Czech cultural experience and use the information for better understanding of basic differences between Czech and Vietnamese socio-cultural background.

The first part of the thesis compares attributes (of historical and social origins) of Vietnamese culture. Following analysis of these social and cultural aspects defines basic differences of Czech and Vietnamese cultures.

Second part of the thesis describes the origins of problem which Vietnamese citizens meet during learning Czech language as a foreign language. This second part is based on linguistic comparison of grammatical structures both of Czech and Vietnamese languages.

Keywords:

integration, Vietnamese culture, Czech culture, Vietnamese, comparison, minority

Zusammenfassung

Das Ziel meiner Diplomarbeit über das Thema: “Sprachliche und soziokulturelle Aspekte der Integration vietnamischer Bürger in Tschechien“, besteht darin Informationen über soziokulturellen Hintergrund vietnamischer Bürger zu sammeln und zu bestimmen, die uns zum Verständnis primären Unterschiede und Besonderheiten vietnamischer Kultur im Vergleich mit der tschechischen Kultur dienen sollten.

Erster Teil meiner Arbeit vergleicht historisch – soziologisch bediente Fakten vietnamischer Kultur. Und weitere Analyse dieser soziokulturellen

Besonderheiten definiert primären Unterschiede vietnamischer und tschechischer Kultur.

Zweiter Teil beschreibt primäre Anlässe der Problemen, mit denen sich die vietnamischen Bürger im Laufe des Prozes der Aneignung tschechischer Sprache als eine Fremdsprache treffen können, aufgrund der Komparation gramatischer Strukturen vietnamischer und tschechischer Sprache.

Schlüsselwörter

die Integration, die vietnamische Kulture, die tschechische Kulture, die vietnamische Sprache, die tschechische Sprache, die Komparation, die Minderheit

OBSAH

OBSAH	10
1. ÚVOD	10
2. HISTORICKO-SOCIOLOGICKÉ SOUVISLOSTI	13
2.1. Vietnam - země původu	13
2.1.1. Obecné informace	13
2.1.2. Reliéf země	13
2.1.3. Administrativní a politické uspořádání země	14
2.1.4. Vietnam – obyvatelstvo	14
2.1.5. Národnosti ve Vietnamu	15
2.2. Historické proměny vietnamského státu	15
2.3. Počátky migrace Vietnamských obyvatel ve spojitosti s Českou republikou	22
2.3.1. Prvně příchozí	22
2.3.2. Vzájemné dohody o spolupráci mezi Českou republikou a Vietnamem	23
2.3.3. Situace po roce 1989	26
2.3.4. Důvody migrace	27
2.3.5. Oficiální počet Vietnamců na území ČR v roce 2010	27
2.3.6. Podnikání	28
2.3.7. Český a vietnamský národ	28
2.4. Vietnamská náboženství – historie a současnost	31
2.4.1. Oltář	31
2.4.2. Náboženské prvky ovlivňující vietnamskou společnost	32
2.5. Náboženské zvyky, svátky a tradice	33
2.5.1. Vietnamský lunární kalendář	34
2.5.2. Nový rok	35
2.5.3. Svátek studeného jídla	37
2.5.4. Doan Ngo	37
2.5.5. Svátek zemřelých duší	38
2.5.6. Svátek dětí	38
2.5.7. Svátek ducha rodinného krbu	39
2.5.8. Narozeniny	39
2.5.9. Kult předků	39
2.5.10. Svatba	40
2.5.11. Pohostinnost	41
2.5.12. Role muže a ženy ve společnosti	42
2.5.13. Polygamie	43
2.5.14. Pohřeb	44
2.6. Vzdělání a školský systém ve Vietnamu	46
2.6.1. Péče o dítě v předškolním věku	48
2.6.2. Jesle	48

2.6.3. Mateřská škola	48
2.6.4. Základní škola	49
2.6.5. Střední škola – první stupeň	49
2.6.6. Střední škola – druhý stupeň	50
2.6.7. Vysoké školy	50
2.6.8. České a vietnamské školství	51
2.7. Pedagogická autorita	51
2.8. Vietnamský žák na české škole	53
2.8.1. Právní ošetření vzdělávání cizinců dle školského zákona	53
2.8.2. Vybrané aspekty jazykové integrace Vietnamců	55
2.8.3. Předsudky vůči Vietnamcům	57
2.8.4. Vybraná řešení jazykové integrace	58
3. VIETNAMŠTINA A ČEŠTINA – JAZYKY PROTIPÓLŮ	61
3.1. Kritéria třídění jazyků	61
3.2. Výchozí literatura	62
3.3. Genealogická klasifikace	63
3.3.1. Přehled indoevropských jazyků a jejich podskupin se zaměřením na češtinu:	64
3.3.2. Přehled austroasijských jazyků a jejich podskupin se zaměřením na vietnamštinu:	65
3.4. Skaličkova strukturní typologie	66
3.4.1. Konkrétné příklady jednotlivých rysů ve vietnamštině a češtině:	66
3.5. Kombinace slovosledu	67
3.6. Vývoj vietnamského písma a jazyka	68
3.6.1. Vliv Číny	69
3.6.2. Jižní znaky	69
3.6.3. Latinizace vietnamštiny	70
3.7. Etnika a jejich jazyky na území Vietnamu	71
3.8. Základní vietnamské dialekty	71
3.9. Současná vietnamština	72
3.9.1. Vietnamská abeceda	73
3.9.2. Přehled diakritických znamének ve vietnamštině	74
3.9.3. Přehled diakritických znamének označujících tóny	75
3.9.4. Diakritická znaménka v češtině	76
3.10. Slabiky a slabikotvorný základ ve vietnamštině a češtině	76
3.11. Základní gramatická pravidla vietnamštiny	78
3.12. Slovosled vietnamštiny a češtiny	81

3.13. Slovní zásoba vietnamštiny a slovtvorba	85
3.14. Vybrané slovní druhy (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, slovesa) a jejich funkce ve vietnamštině a češtině	90
3.14.1. Podstatná jména	90
3.14.2. Přídavná jména	91
3.14.3. Zájmena	91
3.14.4. Slovesa	92
3.15. Vyjádření času ve vietnamštině a v češtině	93
3.16. S čím mohou mít vietnamské děti při učení češtiny problémy?	96
3.17. Verbální komunikace	99
3.17.1. Oslovování	99
3.17.2. Vyjádření souhlasu a nesouhlasu ve vietnamštině	102
3.17.3. Česká a vietnamská komunikační témata	103
3.18. Neverbální komunikace	104
3.18.1. Úsměv	104
3.18.2. Přímý a nepřímý pohled do očí	105
3.18.3. Podání ruky a předmětu	105
3.18.4. Přivolávání druhé osoby	106
3.18.5. Doteky	107
3.18.6. Další projevy neverbální komunikace	108
3.18.7. „Ztráta tváře“	108
3. ZÁVĚR	110
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	117

1. Úvod

Česká republika je územím, na kterém se setkávají lidé různých národností, což podmiňuje jejich vzájemné interakce i prolínání určitých prvků jejich kultur.

Jednotlivé národnosti se od sebe mohou lišit dorozumívacím jazykem, ale i náboženskými tradicemi a zvyky. Tyto kulturní prvky jsou ovlivňovány především historickými událostmi, které probíhaly na území jednotlivých států, a tím měly také bezprostřední vliv na formování společnosti a její kulturní svébytnosti.

Diplomová práce se soustřeďuje na problematiku jazykové a sociokulturní integrace třetí nejpočetnější menšinové skupiny¹, která žije na území České republiky, a to skupiny vietnamských obyvatel.

Z demografických výzkumů Českého statistického úřadu vyplývá, že počet vietnamských obyvatel rok od roku stoupá². Proto je způsob řešení jazykové i sociokulturní integrace vietnamského obyvatelstva stále aktuálnějším tématem.

Z tohoto důvodu jsem si zvolila téma své diplomové práce s názvem Jazykové a sociokulturní aspekty integrace vietnamských občanů v České republice.

Cílem diplomové práce je nashromáždit a usouvztažnit informace o sociokulturním pozadí vietnamských obyvatel. Tyto informace by měly umožnit pochopení základních odlišností a specifík vietnamské kultury, včetně specifík jazykových, a jejich porovnání s kulturou českou.

Diplomová práce může plnit funkci doplňujícího studijního materiálu, který lze využít například v průběhu vzdělávacího procesu vietnamských obyvatel, a tím také přispět ke zkvalitnění integrace vietnamské komunity v České republice.

¹ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [6.12.2010]

² http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001 [8.12.2010]

Při zpracovávání své diplomové práce vycházím z porovnávání informací získaných z uvedené odborné literatury, na základě níž srovnávám typické rysy vietnamské a české kultury. Tato analýza odborné literatury má za cíl stanovit sociokulturní a jazykové odlišnosti, které mohou působit jako inhibiční faktory při integraci vietnamských občanů.

Součástí komparace bude i srovnání gramatických struktur vietnamštiny se současnou češtinou a vymezení problematických jevů při osvojování českého jazyka u vietnamských žáků a studentů.

Diplomová práce je rozdělena do dvou celků, které na sebe navazují. I když se metody použité v obou částech práce ve většině případů shodují (představení, vysvětlení, usouvztažnění a porovnání jednotlivých odlišností), každý oddíl má své specifické zaměření.

První část práce se zaměřuje na historicko – sociologické souvislosti vietnamské a české kultury a část druhá na komparaci češtiny a vietnamštiny.

V první části své diplomové práce popisuji současnou podobu vietnamského státu z hlediska geografického, hospodářského, politického a administrativně správního (viz. 2.1. Vietnam - země původu), průběh důležitých událostí v historii vietnamského národa (viz. 2.2. Historické proměny vietnamského státu), postupné navazování vztahů s českým prostředím a důvody jejich migrace na české území (viz. 2.3. Počátky migrace Vietnamských obyvatel ve spojitosti s Českou republikou) nebo také objasnění některých náboženských úkonů, tradic a zvyků (viz. 2.4.2. Náboženské prvky ovlivňující vietnamskou společnost, 2.5. Náboženské zvyky, svátky a tradice).

V této části práce rovněž srovnávám úroveň a strukturu vietnamského a českého školství (2.6. Vzdělání a školský systém ve Vietnamu, 2.6.8. České a vietnamské školství), ale také předkládám právní ošetření vzdělávání cizinců podle školského zákona, některá základní řešení a možnosti jazykové integrace Vietnamců, kterých využívají některé vzdělávací instituce (viz. 2.8. Vietnamský žák na české škole, 2.8.4. Vybraná řešení jazykové integrace).

Část práce, která srovnává strukturu vietnamského a českého jazyka, vymezuje v prvních kapitolách charakteristické rysy podle genealogické klasifikace a podle Skaličkovy strukturní typologie (viz. 3.3. Genealogická klasifikace 3.4. Skaličкова strukturní typologie).

Následující kapitoly popisují vývoj vietnamského písma a jazyka (viz. 3.6. Vývoj vietnamského písma a jazyka), s čímž souvisí také popis existujících dialektů a etnik, které se vyskytují na území vietnamského státu (viz. 3.7. Etnika a jejich jazyky na území Vietnamu a 3.8. Základní vietnamské dialekty).

Kapitoly, které se zabývají současnou podobou vietnamštiny jak po stránce syntaktické, morfologické či lexikální (při čemž nelze opomenout ani zvukovou stránku obou jazyků), mají za úkol vymezit základní specifiky jednotlivých jazyků a na základě těchto odlišností naznačit primární problémy, se kterými se může vietnamský žák při osvojování češtiny potýkat. Částečný nástin této problematiky popisuje kapitola 3.16. S čím mohou mít vietnamské děti při učení češtiny problémy?

Jazykovou část diplomové práce uzavírají kapitoly, které popisují a vysvětlují odlišné chápání verbálních a neverbálních projevů komunikace u vietnamského a českého obyvatelstva (3.17. Verbální komunikace, 3.18. Neverbální komunikace)

2. Historicko-sociologické souvislosti

2.1. Vietnam - země původu

V této kapitole uvádím informace, které se týkají základních statistických údajů o Vietnamu; o poloze země, sousedních státech, obyvatelstvu, politickém uspořádání země, územním rozvrstvení a hospodářské situaci. Výčet těchto informací by měl vytvořit základní představu o tom, z jaké země Vietnamci pocházejí a jakými faktory je ovlivňován jejich způsob života.

2.1.1. Obecné informace

Vietnam, který je známý rovněž pod názvem Vietnamská socialistická republika se rozkládá v tzv. Indočíně³. Státy se kterými sousedí jsou například Laos, Kambodža a Čína.

Název Vietnam vznikl až počátkem 19. století (1802) a tehdy se používal pouze do roku 1819. V názvu státu se (*Viet Nam*) opět objevil až v roce 1945. Slovo *Viet* je vietnamskou výslovností čínského názvu *Jüe*, tímto slovem Číňani označovali všechna nečínská etnika. Nejstarší název Vietnamu byl *Nan-jüe*.⁴ Zakladatel dynastie Nguyen v 19. století pojmenoval své území *Viet Nam*. Pod jinými názvy je Vietnam známý jako Tonkin, Annam, Francouzská indočína nebo Kočínčina.

2.1.2. Reliéf země

Vietnamská socialistická republika zaujímá 331 114 km² plochy. Krajina Vietnamu je velmi rozmanitá, lze zde najít četná pohoří, která se rozkládají především na severu. Ta ovšem nejsou lidem téměř dostupná, jelikož mezi pohořími, horami a kopci prostupuje hustá džungle. Hornatým rázem krajiny prostupuje i několik řek, které jsou velmi důležité pro život zdejších

³ východní pobřeží poloostrova Zadí Indie.

⁴ ve vietnamské výslovnosti *Nam Viet*

obyvatel. U nejznámějších řek, jako je například Rudá řeka, se soustřeďuje většina obyvatel. Kvůli dobrým podmínkám pro hospodaření a podnikání, jsou delty řek považovány za centra dění ve Vietnamu

Střední část Vietnamu lemuje Ho Či Minova cesta spolu s pohořím Truong Son, které zasahuje až k náhorním plošinám, jež se postupně směrem na jih snižují. Na úplném jihu země se rozkládá řeka Mekong. Kromě obživy zajišťují řeky i přívod elektřiny a plní funkci důležitých dopravních křižovatek.

2.1.3. Administrativní a politické uspořádání země

Po administrativně-správní stránce je uspořádání země následující. Celá země se dělí na 58 provincií a 5 měst ústřední správy: Hanoj, Ho Či Minovo Město, Hai Phong, Da Nang a Can Tho.

Samotné provincie se dále dělí na městské a venkovské okresy. Městské okresy jsou rozděleny na čtvrti a venkovské se dělí na obce. Hlavním městem je město Hanoj, které čítá 2,7 miliónu obyvatel. Největším městem je však Ho Či Minovo Město s 5 milióny obyvatel.

Pokud se zaměříme na politické uspořádání země, nelze pominout, že Vietnam je jednou z mnoha zemí, kde vládne politika jedné strany. Komunistická strana Vietnamu hraje významnou roli ve společnosti i ve státě. Žádné jiné oficiální politické strany ve Vietnamu neexistují. Současným prezidentem je Nguyen Minh Triet⁵.

2.1.4. Vietnam – obyvatelstvo

Vietnam se díky svému vysokému počtu obyvatel řadí mezi jednu z nejlidnatějších zemí světa. Počet obyvatel Vietnamu převyšuje 86 miliónů. V poslední době se problém přelidnění vláda snaží řešit regulací porodnosti. Průzkumy, které proběhly v souvislosti s touto aktuální problematikou, prokázaly, že v roce 2025 bude mít Vietnam více než 105 miliónů obyvatel.

⁵http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/vietnam/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html, [9.7.2010]

2.1.5. Národnosti ve Vietnamu

Na území Vietnamu nežijí pouze Vietnamci, některá literatura hovoří až o 60 jiných národnostech, které na území Vietnamu pobývají⁶. Většinou ale tato etnika nedosahují velkého počtu. Kromě majoritních Vietů zde žijí například Tajové, Thajové, Mungové, Číňané, Mongové, Khmérové, Čamové. Nejmenší početní skupinou, je národnost O Du, jež čítá jen 137 členů. Jak je patrné, etnická a jazyková rozrůzněnost je rozmanitá, ale i přesto je na území Vietnamu hlavním dorozumívacím jazykem vietnamština. Dále se lze setkat s regionálními jazyky, kterými se lidé dorozumívají v jednotlivých krajích.⁷

2.2. Historické proměny vietnamského státu

„Nejstarším státním útvarem v oblasti dnešního Vietnamu byla země Van Lang, kterou spravovali králové z dynastie Hong Bang. Obyvatelstvo Van Langu tvořilo kromě rozmanitých etnik i 15 kmenů nazývaných Lac Viet a desítky kmenů Au Viet. V čele mocného státu stál panovník s dědičným titulem Hung. Státní aparát byl rozdělen do tří základních oblastí, které spravovali civilní úředníci, vojenští velitelé a množství nižších úředníků. Podle tradice vládlo Van Langu 18 králů a posledním z nich vyrval moc šlechtic jménem Thuc Phan, zakladatel dynastie Thuc.“⁸ Po smrti tohoto panovníka státní útvar zanikl.

Dalším vládcem, jenž spravoval území původního Vietnamu se stal Tao To, byl to vojevůdce a velitel armády prvního čínského císaře⁹. V těchto dobách byl původní Vietnam, tedy Au Lac, připojen k části čínského území, kterého se Tao To zmocnil po smrti svého císaře. Pokračování nadvlády Tao Ta přerušil v roce 111 před n.l. císař Wudi, který ho se svým vojskem porazil a

⁶ <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2003081203> [18.7.2010]

⁷ SLAVICKÁ, B.: *Praktická fonetika Vietnamštiny*, Praha 1998.

⁸ IČO, J.: *Historie Vietnamu*, in: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: Klub Hanoi, 2006, s. 28-29.

⁹ Qin Shi Huangdi

zabral jeho veškeré území. Rok 111 před n.l. byl fakticky počátkem čínské nadvlády nad Vietnamem a tento stav panoval dalších tisíc let. Obyvatelé Vietnamu se ale od Číny mnohému naučili. Ať už jde o vliv na celkovou správu země, rozvoj kultury, ale v neposlední řadě to byl také vliv na rozvoj výroby nástrojů a zvyšování úrovně zemědělství.

Správu vzniklé kolonie měl na starost guvernér. Pokud v samotné Číně panoval klid a žádné války, staral se o svoji kolonii svědomitě. Někteří guvernéri se dokonce snažili ve svých správních oblastech zvyšovat úroveň mnohými reformami.

Nedůvěra Číňanů vůči vietnamskému obyvatelstvu se projevovala rovněž tak, že jen ztěžka mohli Vietnamci získat vyšší posty ve správě země.

Ve Vietnamu, který byl v té době známý pod jménem Jiao Zhi, později Jiao Zhou a An Nan, zakořenil v prvních stoletích jeho existence mahajánový buddhismus, ale působilo zde i několik konfuciánských učenců.

Už v této době se ve Vietnamcích samotných vyhraňovalo povědomí o existenci vlastní svébytné kultury. Ve světě se šíří legendy a mýty o založení státu, které definují vietnamský národ. V době tisícileté závislosti na Číně, se právě jejím prostřednictvím vietnamská společnost seznamovala s filosofickými systémy, které hrají jedny z nejdůležitějších rolí pro vietnamskou společnost. Byly to buddhismus, taoismus a konfuciánství, které tvoří pilíře vietnamského náboženství. Podrobněji o těchto náboženstvích pojednává kapitola 2.4. Vietnamská náboženství – historie a současnost.

An Nan musel čelit mnoha vpádům ze severu. To, že se obyvatelé tehdejšího Vietnamu ubránili, znamenalo zisk nezávislosti. Po uplynutí mnoha let a vystřídání mnoha panovníků se stal Vietnam sebevědomějším státem, který se za mnoho let bojů, povstání a střídání dynastií¹⁰ naučil diplomatickému jednání při konfrontaci s ostatními státy. Ani Čína nebyla výjimkou. Ta prakticky souhlasila se zachováním suverénnosti Velkého Vietu

¹⁰ Dynastie: Ngo, Dinh, Rané Le, pozdní Ly

(Dai Viet)¹¹, pokud nebude přibývat dalších komplikací a nebude zasahovat do událostí, jež jsou spojeny s Čínou. Některé zdroje ale hovoří o hospodářském vykořisťování v podobě tributu, který zahrnoval jak zboží, tak i otroky¹².

Čas od času se objevily na území Dai Viet uzemní rozepře, rozmach této země omezovala ze severu Čína, a proto logicky další expanze mířila na jih, kde leželo království Čampa. Ta se i přesto, že se stala vazalem státu, ještě několikrát neúspěšně vzbouřila.

Ke konečnému upevnění a centralizaci státu přispěla pozdní dynastie Ly, která si zpočátku vedla velmi dobře a stát jen vzkvétal, ale ke konci panování této dynastie se její příslušníci zaměřili pouze na své zájmy. Proto asi v polovině 12. století dochází k bojům mezi nižšími feudály o moc. Tím začalo docházet k oslabování státu i jeho obyvatel. Propukl hladomor a začala vznikat lidová povstání. Další nastupující dynastie měla za úkol z této neutěšené země vytvořit fungující státní útvar. Celkově se o vytvoření fungujícího státu pokusily od 13. – 20. století tyto dynastie¹³:

- Dynastie Tran (1225-1400),
- Dynastie Ho (1400-1407),
- Dynastie obnovená Tran (1407-1418),
- Dynastie Pozdní Le (1428-1789),
- Dynastie Tay Son (1778-1802),
- Dynastie Nguyen (1802-1945).¹⁴

Vietnam se rovněž nevyhnul ani kontaktu se západním světem. První početnější skupinou, která se na území Vietnamu objevila, byla skupina

¹¹ Přejmenovaný v roce 1054.

¹² MÜLLEROVÁ, P.: *Stručná historie státu Vietnam*, Praha 2004.

¹³ MÜLLEROVÁ, P.: *Stručná historie státu Vietnam*, Praha 2004.

¹⁴ KOL.AUTORŮ: *Dějiny Vietnamu*, Praha 2008.

Portugalců, která sem zavítala v 16. století¹⁵. V první čtvrtině 16. století zde dokonce založili misii jezuité.

„Do činnosti tovaryšstva Ježíšova ve Vietnamu se významně zapsal jezuita francouzského původu Alexandre de Rhodes, který přijel do země v roce 1627. Podařilo se mu dokončit latinizaci vietnamského písma a jeho prostřednictvím šířit katolickou víru. (...) Dále do Vietnamu přišli Španělé, Holanďané prostřednictvím Východoindické společnosti, Britové a Francouzi. Vietnamci se postupně seznamovali s křesťanstvím a katolická víra se v zemi poměrně rychle ujala.“¹⁶

Francouzští příchozí zemi pozvolna měnili v kolonie. Pomocí politických dohod došlo k rozdělení země na tři části: Tonkin¹⁷, An Nan¹⁸ a Kočínčina¹⁹. Tím, že se Vietnam rozdělil na tři správní celky, pomalu ztráceli Vietnamci svou vlastní politickou kontrolu. V budoucnu se stal tento politický systém oblíbeným pro další manipulaci Vietnamu.

Nejenže francouzská „nadvláda“ způsobila, že po rozdělení byl Vietnam lehce manipulativní, ale také dosáhli toho, že jejich přičiněním byl korunovaný panovník snadno ovlivnitelný, a pokud nevyhovoval francouzským zájmům, dal se lehce odstranit.

Počátek 20. století se nesl na vlnách vznikajících národních a revolučních hnutí. Mezi chudou inteligencí, nacionalisty a později i komunisty začaly vznikat myšlenky na nezávislost. Francouzská strana ovšem tyto tendence nemohla nechat bez povšimnutí. Povstání, která vznikala byla krvavě potlačena.

Období hospodářské krize se nevyhnulo ani Vietnamu. Obrovská nezaměstnanost postihla všechny vrstvy obyvatel, Francouze nevyjímaje. Výrazně klesly všechny ceny vývozních produktů. Vietnam zažíval nejen

¹⁵ Portugalci toto území nazývali Kočínčinou.

¹⁶ MÜLLEROVÁ, P.: *Stručná historie státu Vietnam*, Praha 2004, s. 53-54.

¹⁷ sever

¹⁸ střed

¹⁹ jih

hospodářkou, ale také i společenskou krizi, což se odrazilo na stavu společnosti, ve které se hojně začaly objevovat stávky a demonstrace, proti čemuž začali brutálním způsobem zasahovat francouzští kolonialisté.

Nejúspěšnější z těchto revolučních skupin byli komunisté, těm se podařilo zorganizovat ozbrojený odboj. Základnou pro tento odboj byly chudé masy, o čemž se zmiňují předchozí uvedené informace.

Ve spojení s komunistickou stranou a nezávislými tendencemi nelze opomenout postavu Ho Či Mina²⁰. Komunisté však neměli zpočátku úspěch, byli poraženi Francouzy. Jejich moc ovšem dosáhla vrcholu poté, co „*nacisté v roce 1940 dobyli Francii, orgánům v kolonii bylo nařízeno spolupracovat s Japonskem, které je pro své větší pohodlí ponechalo bohatou kolonii spravovat. Jediná relevantní partyzánská organizace byla, z velké části komunistická, Liga pro nezávislost Vietnamu (Viet Minh). Jako takovou ji dokonce podporovala i OSS – tajná služba USA a předchůdkyně CIA. Když se pak ke konci války japonská moc v kolonii, kterou správci důmyslně vydrancovali a vyhladověli, začala hroutit (Japonci v záchvatu paniky zajali všechny Francouze), komunisté využili vznikající mocenské vakuum, obsadili strategické pozice a chopili se moci v jednotlivých administrativních střediskách. Ho Či Min přikročil k rychlé reorganizaci a posílení hospodářství osvobozeného Vietnamu*²¹.

Od roku 1946 je Vietnam opět ve válečném konfliktu s Francií, který vyústil Ženevskými dohodami a tím, že se francouzská vojska stáhla. Došlo k rozdělení Vietnamu. Předělem mezi severem a jihem se stala 17. rovnoběžka. Sever se stal hlavním stanovištěm komunistické strany a jih okupovali nacionalisté, katolíci a Francouzi.

²⁰ HO Či Min (1890-1969), dostalo se mu klasického vzdělání ve Vietnamu. Po roce 1911 Vietnam opustil a začal pracovat v různých zemích světa. Byly to například USA, VB, Afrika, Asie, ale i Evropa. Byl jedním ze zakládajících členů Komunistické strany Francie. Byl považován za jednoho z nejvzdělanějších politiků 20. století. Roku 1923 odešel z Francie do Sovětského svazu a posléze se přesunul do Kantonu, kde založil Svaz revoluční mládeže.

²¹ IČO, J.: Historie Vietnamu, in: S vietnamskými dětmi na českých školách, Praha Klub Hanoi, 2006, s. 36.

Zřejmě nejznámějším konfliktem, se kterým se spojoval stát Vietnamu, byl konflikt, do kterého vstoupil se Spojenými státy americkými. Tento konflikt trval od roku 1964. Zjednodušeně lze říct, že šlo o konflikt, ve kterém USA a některé další země světa pomáhaly jižnímu Vietnamu v boji proti severnímu (komunistickému) Vietnamu, který naopak podporoval Sovětský svaz. Tím pádem šlo o válku mezi východem a západem. V této válce, která byla v dějinách jednou z nejkrutějších, zahynul obrovský počet civilistů, vojáků a bylo ničeno životní prostředí, což zanechalo následky i do budoucna. Některé toxické látky a pesticidy byly karcinogenní, a proto i po desítkách let měli lidé velké zdravotní obtíže.

Tento válečný konflikt byl oficiálně ukončený Pařížskými dohodami, které proběhly v roce 1973. Ale i přesto se na území Vietnamu nepřestalo bojovat.

V červenci roku 1976 byl Vietnam sjednocen, vznikl stát sjednocením Vietnamské demokratické republiky a Vietnamské republiky, který se nazýval Vietnamská socialistická republika. Země zdevastovaná mnohaletou válkou nebyla schopná fungovat bez zahraniční pomoci. *„Mnoho Vietnamců uprchlo ještě před ukončením války a exodus se nezastavil ani na konci 70. let. Tzv. uprchlíci na člunech už nemohli myslet na odjezd do USA, ale směřovali především do Hongkongu a některých ostrovních států jihovýchodní Asie. Důvodem jejich útěku byly těžké domácí a ekonomické podmínky, složitá politická situace a nejasné představy a budoucí společnosti i obavy z komunistické represe²².“*

Na počátku roku 1976 svedla Vietnamská socialistická republika dokonce i krátkou válku se sousední Čínou. Ale teprve rok 1989 udělal prozatímní tečku za válečnými konflikty, které probíhaly na území Vietnamu. V tomto roce došlo k celkovému uvolnění. Dokazovaly to četné reformy a

²² MÜLLEROVÁ, P.: *Stručná historie státu Vietnamu*, Praha 2004, s. 80.

postupně docházelo i ke zlepšení obchodních a politických mezinárodních vztahů.

Po roce 1986 dostala Vietnamská socialistická republika nový směr. Oficiálně byla v zemi podpořena perestrojka a byl zahájen program reformy Doi Moi, který představoval přestavbu hospodářství, ale i společnosti. Pozitivní výsledky reformy se dostavily zanedlouho. *„Od počátku 90. let se Vietnam doslova otevřel zahraničním investorům, a to jak asijským, tak evropským a americkým. Země je totiž pro investory neobyčejně přitažlivá díky velmi výhodné geografické poloze v regionu jihovýchodní Asie, bohatým zdrojem dosud málo čerpaného nerostného bohatství, investičním možnostem v oblasti zemědělství, energetiky, infrastruktury a v neposlední řadě i díky relativně kvalitní a spolehlivé pracovní síle. Výsledky investičních aktivit posledních let ukazují, že podnikání ve Vietnamu rozhodně není ani pro Vietnamce ani pro cizince nijak jednoduché. V polovině 90. let 20. století byly normalizovány i vztahy s USA²³*

V současné době jsou Vietnamci hrdí na svou minulost. V jejich hrdosti se odráží to, že se dokázali jako národ ubránit státům, jako jsou například: Japonsko, Čína, Mongolsko, USA a v neposlední řadě Francii.

²³ MÜLLEROVÁ, P.: *Stručná historie státu Vietnam*, Praha 2004, s. 81-82.

2.3. Počátky migrace Vietnamských obyvatel ve spojitosti s Českou republikou

Počátky migrace vietnamského obyvatelstva na území České republiky a navazování vztahů mezi oběma zeměmi lze zasadit do roku 1950, kdy se tehdejší Československá republika a Vietnamská demokratická republika sblížily z těchto důvodů:

- příznivé podmínky ke spolupráci v rámci socialistického bloku,
- Československo potřebovalo více pracovní síly, s to zejména v pohraničí,
- Československo i Vietnamská demokratická republika mohly získat odbytové trhy pro své výrobky,
- Vietnamská demokratická republika byla dlouhodobě ve válečném stavu, tedy ve velice těžké ekonomické, hospodářské situaci, v krizovém stavu bylo i školství a ostatní sféry. Vietnamská demokratická republika využívala spolupráci s československými odborníky a možnost vzdělání a školení vlastních pracovních sil v Československé republice.²⁴

2.3.1. Prvně příchozí

Mezi prvními Vietnamci, kteří do Československé republiky přijížděli byli:

- studenti,
- váleční sirotci,
- větší skupiny studentů,
- praktikanti, učňové, pracovníci.

²⁴ KOCOUREK, J.: *Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s.94.

V roce 1954 vládla na území Vietnamu válečná situace, která způsobila, že v rámci mezinárodní pomoci byly do českých dětských domovů přijaty děti, jejichž rodiny byly postiženy válkou, která tehdy na vietnamském území panovala. Tyto děti byly umístěny do domova v Chrastavě na Liberecku.²⁵ Po třech letech se ale většina vrátila domů.

2.3.2. Vzájemné dohody o spolupráci mezi Českou republikou a Vietnamem

Dvě dohody z let 1956²⁶ a 1957²⁷ umožnily, aby do Československé republiky mohli přijíždět další občané Vietnamu. Byli to studenti jak graduálního, tak postgraduálního studia, kteří měli vytvořený svůj specifický studijní program. Ti, kteří v dalším desetiletí přijížděli, se většinou věnovali ekonomickým a technickým směrům, zřídka to byly směry humanitně či umělecky zaměřené.

Studenti, kterým bylo umožněno v Československu studovat, museli podstoupit přísným pravidlům a zásadám, které omezovaly jejich osobní život. Tato pravidla se týkala hlavně vztahů, které směly s opačným pohlavím navazovat nebo oblékání v tzv. západním stylu, které pro ně nebylo obvyklé, pokud některé ze zásad porušili, mohli být posláni zpět do Vietnamu.

Od 50. let minulého století se zvyšoval počet vietnamských studentů. Československá strana na žádost strany vietnamské navýšila možnosti studia. Počet stipendií, která byla uvolněna pro vietnamské studenty dosahoval čísla 200. Do konce 80. let převyšovala z vietnamské strany poptávka nad nabídkou.

O oblasti jako strojírenství, potravinářský a obuvnický průmysl i doprava měli Vietnamci velký zájem.

²⁵ severočeský kraj

²⁶ Dohoda o vědeckotechnické spolupráci (28.9.1956)

²⁷ Dohoda o kulturní spolupráci (20.3.1957)

Od roku 1967-1975 se v těchto odvětvích vyškolovalo asi 2146 praktikantů,²⁸ kteří posléze uplatnili své nabyté zkušenosti na území vlastního státu.

Zejména 70. léta byla dobrou předzvěstí pro zlepšení rozvoje Vietnamu. V roce 1973 byla oficiálně ukončena válka s USA. Což znamenalo jisté uvolnění. Vietnam strategicky nevyužíval pouze Československo, ale obracel se i na ostatní státy *Rady vzájemné hospodářské pomoci*. Jedním z důvodů, proč využívali možnosti získávání vědomostí v různých oblastech průmyslu v Československu bylo to, že jej považovali za jednu z velmi vyspělých zemí, která dosahovala velmi dobré ekonomické i technické úrovně.

Rok 1973 byl také důležitý proto, že byla podepsána nová smlouva mezi oběma zeměmi o další spolupráci, která se týkala zaměstnanců, učňů i studentů. Tato smlouva umožňovala, aby každoročně do Československa přicestovalo 30 občanů z Vietnamu. V nadcházejícím roce byla podepsána *Dohoda o odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v československých organizacích*²⁹. Během následujících tří let do Československa přicestovalo okolo 5000 Vietnamců.

„Zpracovávali se opět hlavně ve strojírenských profesích, v energetice a stavebnictví. Jejich pobyt trval šest let, do kterých byla zahrnuta šestiměsíční jazyková příprava, dvou až tříletá odborná výuka v učňovských zařízeních, výrobní praxe trvající dva a půl až tři a půl roku“³⁰.

V první polovině 80. let se pohybovalo na území Československa okolo 30 000 vietnamských obyvatel. Z převážné části to byli pracující.

²⁸ KOCOUREK, J. *Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 96.

²⁹ 1974

³⁰ KOCOUREK, J. *Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 96.

„Odborná příprava vietnamských pracovníků v ČSSR se uskutečňovala buďto jako učební poměr s navazující výrobní praxí, nebo jako odborná příprava praktikantů a stážistů tři až čtyři roky, s možností prodloužení za souhlasu obou stran. Uční po příjezdu do ČSSR absolvovali tříměsíční intenzivní kurz českého jazyka, pokud uspěli při zkouškách, nastoupili do středních odborných učilišť a po třech letech do výrobní praxe. Lekce češtiny dostávali v prvních třech měsících před zařazením na pracoviště i dělníci. Kurzy byly velmi intenzivní a zabíraly příchozím mnoho času.“³¹

Stanislav Brouček však periodizuje příchod Vietnamců na území České republiky takto:

- věk bilaterálních smluv,
- věk volnosti,
- věk cizineckého zákona³².

Hlavním mezníkem podle Broučka je rok 1989³³. Do této doby přicházeli Vietnamci do ČR hlavně kvůli smlouvám, které mezi sebou země uzavřeli, po roce 1989 už to bylo převážně z vlastních zájmů.

Počátkem 90. let přichází fáze, kdy do České republiky začínají přicházet Vietnamci, kteří navazují na zkušenosti těch, kteří již dříve přicestovali do České republiky a adaptovali se na nové prostředí.

„Dochází tak k proměně ve standardní ekonomickou imigraci.“³⁴

³¹ KOCOUREK, J. *Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989*, In: S vietnamskými dětmi na českých školách, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s.97.

³² BROUČEK, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, Praha: AV ČR, 2003, s.14.

³³ BROUČEK, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, Praha: AV ČR, 2003, s.15-19.

³⁴ BROUČEK, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, Praha: AV ČR, 2003, s.15.

Zpočátku byla migrace pro oba státy velice výhodná, Československo využívalo nově příchozí jako levnou pracovní sílu v různých odvětvích průmyslu a při dalších neatraktivních pracích, o které nejevili Češi zájem. Vietnamská strana zase zúročila v Česku nabyté zkušenosti, které nepochybně přispěly ke zvýšení úrovně v různých odvětvích průmyslu.

Brouček dále píše že:

„Mezi Vietnamci, kteří se podíleli na organizaci vietnamské migrace v bývalé ČSSR, se traduje, že tehdejší vláda uvolnila 14 miliónů dolarů na výplatu odstupného. Tyto peníze byly určeny pro Vietnamce, kteří měli kontakty na pracovní pobyty v zemi a kterými závody z důvodu rušení či jiných důvodů ekonomické transformace nemohly dále poskytnout zaměstnání. Tlak na návrat do Vietnamu byl ale podle samotných migrantů nedůsledný. Dřívější pobyt v ČSSR tak umožňoval zůstat zde nebo jinde v Evropě.“

2.3.3. Situace po roce 1989

Pro období po roce 1989 je charakteristické vytváření vietnamských komunit. Do České republiky přijížděli ostatní členové rodin, a tím pádem docházelo k užšímu scelování jednotlivých skupin. Vietnamci, kteří přicestovali do České republiky před rokem 1989 tvořili důležitou základnu pro ty, kteří přicestovali v 90. letech. Tito Vietnamci jsou obvykle prostředníky, mezi vietnamskou a českou společností. Jedním z mnoha důvodů, proč mají tyto prostředníci významnou roli, je bezpochyby menší jazyková bariéra, ale významnou roli hraje také důkladnější seznámení s životem v této zemi. Ti, kteří žili v České republice několik desítek let, získali výborný potenciál do budoucna. To, že se dokázali sžít českým prostředím, potvrzuje i fakt, že v mnoha případech zastávají ve svém zaměstnání vysoké funkce ve státních i v soukromých sférách podnikání.

2.3.4. Důvody migrace

Pokud pomineme politicko-ekonomické důvody, které byly zpočátku hlavní příčinou navázání kontaktů a vztahů mezi Českou republikou a Vietnamem, zůstává několik dalších nesporných důvodů, kvůli kterým se Česká republika stala vyhledávanou destinací pro migraci zvláště po roce 1989, a to:

- získání kvalitního vzdělání,
- zlepšení vlastní ekonomické situace,
- finanční zajištění rodinných příslušníků ve Vietnamu,
- následování rodinných příslušníků,
- získání kvalitního vzdělání pro své potomky,
- zajištění pracovní příležitosti pro rodinné příslušníky.

2.3.5. Oficiální počet Vietnamců na území ČR v roce 2010

V současné době, podle údajů Českého statistického úřadu³⁵, žije na území České republiky, k 28. 2. 2010, 61 166³⁶ osob s vietnamskou národností, což v celkovém výsledku činí 14% cizinecké populace. Tento počet je ve statistikách třetí nejvyšší. Před občany s vietnamskou národností jsou ukrajinští a slovenští občané. Tyto údaje jen potvrzují, že pro vietnamské obyvatele je Česká republika z důvodů, které jsou výše uvedeny, stále velmi atraktivní a vyhledáva

³⁵ <http://www.czso.cz/>

³⁶ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [9.7.2010]

2.3.6. Podnikání

Ani podnikání není u vietnamských občanů výjimkou, většinou podnikají na základě živnostenského oprávnění.³⁷ V mnoha případech vykonávají práce bez ohledu na to, jakého dosáhli vzdělání ve Vietnamu. Vietnamci jsou většinou spojováni s provozováním prodeje levného textilu na stáncích. V poslední době také začínají ovládat prodejní sítě obchodů s potravinami nebo zeleninou. V neposlední řadě je třeba zmínit vietnamská asijská bistra, která jsou v České republice velmi oblíbená, jelikož jejich cena jídel na trhu nemá konkurenci. Vietnamci jsou ale i vyhledávanou pracovní silou právě kvůli svému ohromnému pracovnímu nasazení, kterému se lze jen ztěžka vyrovnat.

Kromě těchto Vietnamců se do České republiky dostávají i politici, umělci, manažeři a v neposlední řadě také turisté.

2.3.7. Český a vietnamský národ

Povědomí o vývoji historie tohoto státu a informace o událostech, které mají spojitost s vietnamským národem nám odpovídají na základní otázky, v čem se odlišuje vietnamská a česká kultura, jejichž jádro je ovlivňováno jednotlivými historickými událostmi. Stejně tak jako je to u české národní svébytnosti, která rovněž čerpá z bohaté historie.

Česká historie a kultura se svou koncepcí řadí k tzv. západním kulturám. Za základní pilíře těchto západních kultur lze v první řadě pokládat křesťanství, které tvoří nedílnou součást českého historicko - kulturního bohatství a také některé filozofické koncepce, které se zaměřují na pojetí svobody a demokracie. Tyto filozofické koncepce se vztahují na dobu osvícenství, pro které byl typický individualismus, který tvoří jeden z hlavních rysů západních států.

³⁷ volná živnost na nákup a prodej zboží

Pro východní země je například typičtější tzv. duchovní cítění, nežli realisticko-pragmatické smýšlení.

Přijetí křesťanství pro české země v minulosti znamenalo možnost stmelení a osamostatnění roztržštěných zemí. Šířitelé křesťanství využívali všech možných prostředků k rozšíření křesťanského učení.

Křesťanství má v české republice tři základní podoby. Římskokatolická církev, pravoslavná a protestantskou. Tyto tři koncepce vychází ze stejného základu, pouze se odlišují v chápání univerzálií.

Šíření těchto tradic je rovněž spojené s historickými událostmi a právy jednotlivce věřit ve vlastní víru. České náboženské tradice ve své podstatě vycházejí z křesťanství. Tradiční lidové oslavy Vánoc a Velikonoc jsou spojeny s narozením a smrtí Ježíše Krista a v České republice jsou chápány jako tradiční lidové svátky, i když velká část Čechů se sama považuje za ateisty. Je také možné předpokládat, že systém společenských zákonů vychází ve své podstatě z Desatera božího přikázání.

Více informací o utváření českého národa a jeho mezních událostech lze najít v těchto publikacích: *Dějiny zemí koruny české I, II. České dějiny I, II., Knížka o českém charakteru, Jací jsme..*

Z české historie, stejně tak jako z vietnamské může vycházet řada autostereotypů. K těmto českým autostereotypům patří například již jmenovaný individualismus, který vyniká nad důležitostí celé společnosti. U Vietnamců je tomu právě naopak jednota rodiny, společnosti a národa je kladena výše nad individualistické zájmy. U Čechů se také hovoří o iniciativě a následné nedůslednosti³⁸. To znamená, že Češi jsou a vždycky byli tvůrci velkých myšlenek, ale mnohdy to zůstalo u toho, než aby byli konateli. K české povaze rovněž patří tendence potlačování svého názoru a projevu, což je následek událostí 20. století a režimů, které tyto tendence podporovaly.

³⁸ PRŮCHA, J.: *Interkulturní psychologie*, Praha: Portál, 2004.

Naopak ve Vietnamu je důležitým prvkem hrdinství, které se promítá i do současného života a je to důsledek lidových bájí, ale například i zbožšťování některých osobností, kteří jsou pro Vietnamce jako národní hrdinové (Ho Či Min).

Celkové uvažování Vietnamců je rovněž velmi ovlivněno mnohými válkami s velmocenskými státy, od Číny, Francie až po Ameriku. Tyto války způsobily neuvěřitelnou semknutost celého vietnamského národa, kdy se válečníky stali ženy, muži i děti. Což zanechalo odkaz mnohým generacím. Dlouhá léta nemohli k tzv. západním zemím nalézt cestu právě kvůli válečným událostem, ve kterých se jejich země střetly. Bylo to též způsobeno (po roce 1989) jinými politickými koncepcemi (demokracie-komunismus). To, že se dokázal Vietnam ubránit světovým velmocím, znamenalo velký krok kupředu pro národní hrdost, myšlení občanů, ale kromě toho i pro vlastní samostatnost Vietnamu. Válečné události zanechaly stopy v paměti celého vietnamského národa. Jsou velmi bolestnou vzpomínkou, proto Vietnamci jen ztěžka dokáží pochopit satiristicko-humoristicky laděný pohled na válku, který se například promítá do díla Jaroslava Haška v Osudech dobrého vojáka Švejka.

Nedílnou součástí kulturního odkazu Vietnamu je koncepce východního náboženství, ze kterého národy čerpají své tradice. Aby bylo patrnější, z čeho vychází vietnamské náboženské cítění a jak se promítá do jejich současného myšlení, uvádím v následující kapitole několik podstatných informací o náboženských prvcích, již se promítali a promítají do vietnamského myšlení v průběhu historie.

2.4. Vietnamská náboženství – historie a současnost

Původní Vietové zastávali animismus, což zjednodušeně znamenalo víru, že mimo člověka mají svého ducha nebo například kameny, rostliny, přírodní živly nebo ostatní živočichové. Proto byly uctívány například i hory, řeky nebo stromy.

Dalším prvkem, který odedávna ovlivňoval jejich existenci, je víra v posmrtný život. Ta vedla až k dnešnímu uctívání předků a zesnulých. Vychází z ní ale i uctívání jak skutečných, tak i mýtických národních hrdinů, kteří se svými skutky zasloužili o oslavování své vlastní osoby. Tato víra je charakteristická pro Vietnam i pro Čínu.

Na tomto místě je nutné zdůraznit, že pokud hovoříme o Vietnamcích, jedná se o nejpočetnější národnost, tedy národnost Vietů. V tomto mnohonárodnostním státě se může stát, že národnost od národnosti se mytologie a tradice více či méně odlišují. Vietové mají své vlastní duchy, demony a uctívají vlastní bájně bytosti.

Tyto historické tradice se dochovaly dodnes, uctívání je nyní ale internější záležitostí a probíhá většinou jen v rodinném kruhu. Každá domácnost by měla mít svůj vlastní malý oltář, který je určen k uctívání zemřelých předků. Rovněž se u něj zapalují vonné svíčky, vykonávají modlitby, obkládají ho různými předměty a pravidelně k němu přináší oběti.

2.4.1. Oltář

Evropská společnost se tradičně s oltáři, které si zřizují sami lidé doma, nesetkává. Pro přiblížení je možné si oltář představit jako malý trám, jehož poloha umístění je pečlivě vybíraná a promyšlená. Na tento trám se kladou různé předměty a další květinová výzdoba. Pro celkový dojem je pro vzhled

oltáře rovněž velmi důležitá symetrie. Předměty se na oltář pokládají z toho důvodu, že Vietnamci věří, že duše zemřelých se vrací zpět na zem a pobývají s nimi v domácnosti.

Obyčejně bývá tento oltář umístěn po levé straně místnosti, nebo naproti vchodu do domu. Každý den se, bez ohledu na jiné svátky, na něm zapalují vonné tyčinky, často bývají vyměňovány i některé předměty, které na oltáři mívají stálé místo. Toto všechno patří k základním projevům úcty k zemřelým předkům³⁹.

2.4.2. Náboženské prvky ovlivňující vietnamskou společnost

Ve Vietnamu lze zaznamenat hmatatelné stopy prolínání tří hlavních náboženských systémů, které mají v existenci národa tisíciletou tradici. K těmto hlavním náboženstvím patří konfucianismus, taoismus a buddhismus a hlásí se k nim největší počet věřících. Ale s přihlédnutím na politický vývoj v historii tohoto národa by bylo příliš zjednodušené myslet si, že žádná jiná světová náboženství se do vietnamské kulturní tradice nepromítla.

Z předchozích informací o historickém vývoji lze odvodit, že i na území Vietnamu docházelo k pohybům obyvatelstva, ať už to bylo v rámci jednoho státu, nebo přesídlování obyvatelstva ze sousedních států. Tito lidé si s sebou nesli i vlastní náboženské tradice, což zapříčinilo rozvoj jiných náboženství.

Ve Vietnamu měl tedy možnost zakořenit islám, protestantismus, hinduismus, ale i křesťanství. Výjimkou nejsou ani tzv. uměle vzniklá náboženství, která si vytvořili samotní Vietnamci. Takovým náboženstvím je například Cao Dai.⁴⁰

Dodnes má na společenské a kulturní návyky jeden z největších vlivů konfucianismus. Kořeny tohoto filosofického směru lze hledat v Číně. I v současnosti je vnímán jako soubor ucelených politických, sociálních a

³⁹ PECHOVÁ, E. *Vybraná božstva a kulty nadpřirozeného světa Vietnamců*, Praha, 2003.

⁴⁰ VASILJEV, I. *Hodnoty současné vietnamské společnosti*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006. s.76.

náboženských myšlenek, které se opírají o morální lidské hodnoty. Klade velký důraz na lidské jednání, rozum, odpovědnost a podřízenost v souvislosti s patriarchálním rodinným vzorem. Odraz prvků tohoto náboženství lze najít ve všech odvětvích činnosti, jednání a počínání Vietnamců. V následujících kapitolách, které přibližují například strukturu vzdělání a školského systému, vztah k pedagogické autoritě, vztah muže a ženy ve vietnamské společnosti, náboženské tradice a úkony nebo vztah k vlastní rodině, nelze vliv konfucianismu nechat bez povšimnutí.

Vietnamský pohled na svět je ovlivněn taktéž prvky taoismu, který hlásá naprosté splynutí s přírodou, úctou ke všemu živému a víru v nesmrtelnost. Taoismus podporuje zdravého lidského ducha, který se udržuje pomocí meditací, cvičení a rozvojem vzdělávání⁴¹.

Kromě mnoha náboženských principů a filozofických koncepcí bylo vietnamské smýšlení ovlivňováno i politickými událostmi a jinými kulturami, které se v rámci migrace toto území dostaly.

Stejně tak jako západní kultura čerpá svou tradici z křesťanské koncepce, i do vietnamských tradičních hodnot se promítly prvky, které vychází z výše uvedených tří náboženství.

2.5. Náboženské zvyky, svátky a tradice

Duchovní svět Vietnamců je prostoupen širokou škálou navzájem prolínajících se náboženství, jejichž základní charakter a principy jsou popsány v předchozí kapitole. Ovšem prastará víra v animismus, jehož základní víra v ducha a duše živých i neživých jevů přírody, stojí mimo tyto náboženství a kromě náboženství, ke kterému se určitý jedinec hlásí, uctívá i ducha či duše, které mohou ochraňovat domov, rodinu nebo úrodu.

Vietnamská (ale i čínská) společnost dbá i na lidové pověry a je velmi ovlivněna tradicemi, které jsou hluboce zakořeněny. V historii se tyto národy

⁴¹ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/taoismus/> [9.7. 2010]

velmi ovlivňovaly, jejich kultury se prolínaly, a proto není divu, že nesou mnoho společných prvků.

Vietnamské náboženské zvyky, svátky a tradice ze své podstaty vychází z náboženství, která se po mnohá staletí na území Vietnamu mísila. Vietnamská společnost je vnímá jako příležitost k setkání v úzkém rodinném kruhu a patřičnému uctívání tradic. Patří k tomu zapalování vonných tyčinek, obětování drobných předmětů a společné stolování. Mimo oslavy hrdinských činů národních hrdinů se rovněž oslavují významné rodinné události, jakou jsou například svatby, pohřby či úmrtí rodinných příslušníků. Většina vietnamských náboženských úkonů se řídí podle kalendáře, který se nazývá vietnamský lunární. Všechny vietnamské svátky jsou rozprostřeny podle kalendáře rovnoměrně do celého roku.

2.5.1. Vietnamský lunární kalendář

Tradiční západní kalendář se řídí podle postavení Slunce. Vietnamský lunární kalendář se řídí podle Měsíce, což je možné si odvodit i z jeho názvu. Tento lunární kalendář Vietnamci převzali od svých čínských sousedů. Základním principem lunárně solárního kalendáře jsou cykly, ty se dělí na velké cykly (šedesátileté) a v rámci tohoto šedesátiletého cyklu se stihne ještě pětkrát otočit cyklus menší (dvanáctiletý). Tento kratší cyklus je spojen s dvanácti zvířaty, které představují čínský zvěrokruh a jsou to: Krysa, Býk, Tygr, Kočka, Drak, Had, Kůň, Koza, Opice, Kohout, Pes a Prase. Jedinou výjimkou a rozdílem mezi čínským a vietnamským kalendářem je to, že Vietnamci místo Zajíce mají ve zvěrokruhu Kočku. Zvířata jsou tedy alternativou k našemu číslování. Proto když se označuje rok, nazývá se jménem zvířete a dále se k němu přidává i charakteristický prvek jednoho ze zemských živlů: Voda, Oheň, Země, Kov, Dřevo.

V lunárním kalendáři mají měsíce 29-30 dní, první den v měsíci se počítá ode dne, kdy je měsíc v novu. Protože solární a lunární rok nemá shodný

počet dní, může se stát, že jednou za tři roky se přidává k obvyklým dvanácti měsícům měsíc navíc. I dny se skládají z dvanácti hodin, které jsou pojmenované podle zvěrokruhu. Jedna hodina čínského kalendáře se rovná dvěma hodinám kalendáře evropského. Den začíná půlnocí v hodině Krysy a v pravé poledne je v hodině Koně.⁴²

Pokud bychom nahlédli do historie, Vietnamci před tím, než se setkali s čínskou kulturou, užívali svůj vlastní kalendář, který byl čistě pouze lunární, řídil se jen podle fází měsíce. V několika obdobích, i přes čínskou nadvládu, používali Vietnamci kalendáře, které se odlišovaly od čínské varianty. Později se ale oba kalendáře sjednotily. „V roce 1967 vietnamská vláda rozhodla o časovém posunu o jednu hodinu, oproti Pekingu. Tato časová odluka se může projevit zkrácením, respektive prodloužením kteréhokoli z lunárních měsíců, může se tedy také stát, že i lunární Nový rok připadne v Číně a ve Vietnamu na různý den.“⁴³

Další patrnou odlišností mezi evropským a lunárním kalendářem je, že pro Vietnamce má kalendář kromě orientace v čase ještě další funkci, a to je například výklad osudu. Podle vhodného data (zvěrokruhu) se řídí například termíny svateb, dny, kdy je nejvhodnější cestovat, sázet rýži, navštěvovat příbuzné nebo otevření nového podnikání.

2.5.2. Nový rok

Nejvýznamnějším svátkem, který Vietnamci slaví, je Nový rok. Rozdílný od evropského Nového roku je ovšem tím, že jeho datum je pohyblivé. Pohyblivost Nového roku je ale omezena. Vždy musí proběhnout v některém dni od 21. ledna do 20. února. V tomto svátku, který Vietnamci nazývají Tet Nguyen Dan⁴⁴ se schází početná rodina. Ve Vietnamu se začínají

⁴² <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2003081115>, [9.7.2010].

⁴³ PECHOVÁ, E.: *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006.s. 59.

⁴⁴ zkráceně Tet, význam jednotlivých slov v názvu je takový: Tet (roční období, sklizeň, doba zrání), Nguyen (počátek), Dan (časné jitro, ráno)

tržiště zaplňovat květinami a malými stromky. Většinou jsou to buď rozkvetlé broskvoně nebo mandarinky. Ty se seřezou a rozkvétají opět na svátek Tet. Eva Pechová v článku: *Čas po vietnamsku – hanojský fejeton* píše, že v Hanoi se dokonce na tržištích vyměňují bankovky dongů, aby bankovky, které Vietnamci pokládají před malý domácí oltářek, nebyly pomačkané.

Podle vietnamského kalendáře si v den lunárního Nového roku všichni přičítají rok navíc. Je to rok navíc, kdy byli v mateřském lůnu. Při oslavách Nového roku se vyzdobují květinami všechna místa, po kterých se lidé pohybují. Rozkvetlé stromky mají podle historické tradice znamenat dlouhověkost a ochranu před veškerým zlem. Podle tradice by se všichni měli očistit od sporů a dluhů, probíhá všestranný úklid, shánějí se netradiční pokrmy a dárky, kterými se obdarovávají blízcí.

Podle tradičních zákonitostí tvoří nedílnou součást oslav i projev úcty k předkům, jejichž duše podle vietnamského náboženství na tomto světě neustále existuje. I těm se připravují veškeré pokrmy, které konzumují ostatní a na oltář se kladou drobnosti, kterými se mrtví uctívají.

Nezřídka kdy se stává, že vzdálená rodina navštěvuje svůj domov, a tak mají opět všichni příležitost k setkání. Týká se to i emigrantů v zahraničí. Ti se na Nový rok vrací do své rodné země, aby se svou rodinou uctili tradici. Tet je spojován s mnohými pověrami. Nedoporučuje se například půjčování peněz, mohlo by to znamenat, že celý následující rok se bude dotyčný utápět v dluzích. A i když se nepracuje, podle pověr podnikatelé otevírají právě na Nový rok své obchody, což předznamenat rozkvět obchodu.

Lidé, kteří se pohybují v umění, dodržují tradici prvního verše, což znamená, že pokud je optimistický, bude pozitivně ovlivňovat jejich tvorbu. V jiném případě by to znamenalo pravý opak.

V mnohém se vietnamský Nový rok podobá oslavám Nového roku v České republice, tradičně se setkává rodina, na ulicích probíhá veselí a vznikají různá tržiště i ve Vietnamu patří k oslavám ohňostroje, vaří se sváteční

pokrmu, lidé se navštěvují ale navštěvují i kostely.⁴⁵ Největším rozdílem mezi Čechami a Vietnamem je, že ve Vietnamu je tento svátek vnímán jako počátek jara.

V dřívějších dobách se na počest Nového roku zakládaly spolky, jejichž náplní bylo, aby společně připravily pokrmy, které se na Nový rok budou podávat. Přípravovaly hromadnou oslavu, kterou začínaly pracemi na poli, potom následovala společná oběť (například ochránci vesnice). V současné době, i když se neustále vychází z tradic, mají tyto oslavy spíše rodinný charakter.

Pro vietnamskou kulturu je typické, že jsou zcela opomíjeny oslavy narozenin, Vietnamci této události nepřikládají takovou důležitost, jako například dni úmrtí některého z členů rodiny, nebo významných osobností. Proto dalším důležitým svátkem, který Vietnamci uctívají, jsou dušičky. Nelze opomenout ani svátek dětí, který by mohl být obdobou Dne dětí, který v České republice připadá na 1.června.

2.5.3. Svátek studeného jídla

Dalším pozůstatkem po vietnamsko-čínském prolínání kultur je Svátek studeného jídla. Podle legendy měl jeden z čínských učenců shořet, proto se v tento den vyhýbají všem pokrmům, které se připravují na ohni. Tradičně se oslavuje třetí den ve třetím měsíci lunárního kalendáře. Jako náhražku za tento den, kdy se nemá konzumovat teplé jídlo, si Vietnamci zvolili přípravu malých koláčků, které obětují svému božstvu.

2.5.4. Doan Ngo

Ve Vietnamu se slaví i příchod léta, tento den připadá na pátý den v pátém měsíci lunárního kalendáře. Přesně se nazývá Doan Ngo. V minulosti měl odlišnou podobu, než má v současné době. Byl to den, kdy se zabíjel

⁴⁵ ve Vietnamu pagody – chrámy

veškerý hmyz, nebo jiní parazité lidského těla. Zde je možné nalézt počátek zvláštních léčivých praktik, které vyústily v konzumaci hořkých, kyselých nebo pálivých pokrmů, alkoholu a nezralého ovoce právě proto, aby se lidé těchto parazitů zbavili. Děti naopak nosily zvláštní amulety, které je měly chránit před zlými duchy. Tradičně se také v rodině konzumoval domácí vařený nápoj z pelyňku, jehož léčivé účinky měly blahodárně působit na lidský organismus.

2.5.5. Svátek zemřelých duší

Sedmý den v sedmém měsíci lunárního kalendáře je zasvěcený uctívání zemřelých duší, které se údajně v tuto dobu vracejí na zem, aby si užily pozemských radovánek. Proto musí mít blízcí příbuzní připravené oblíbené pokrmy zemřelých a drobnosti, obvykle bývají papírové, pro případ že by je jejich předci potřebovali. Velmi důležitým prvkem tohoto svátku je osvobození duší, které jsou odsouzeny k věčnému bloudění a nenalézají věčný klid, někteří duchové mohou lidem i škodit.

2.5.6. Svátek dětí

Děti slaví svůj svátek patnáctý den v osmém měsíci lunárního kalendáře. V tento den, kdy se děti převlékají do kostýmů, se podávají zvláštní sladko-slané rýžové koláčky. Děti jsou obdarovávány hračkami, lampiony a ovocem.⁴⁶ Někdy dostávají od svých blízkých i finanční obnos, který je vkládán do malých červených obálek.

⁴⁶ PECHOVÁ, E.: *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 61-62.

2.5.7. Svátek ducha rodinného krbu

Poslední svátek v roce je zasvěcen duchovi rodinného krbu. Dle tradice 23. den v posledním měsíci lunárního kalendáře odchází duch rodinného krbu ze země do nebes k Nefritovému císaři, který je nejvyšší bytostí taoistického nebe. Duch rodinného krbu mu má předat zprávu o skutcích členů rodiny, která ho uctívá. Proto veškeré modlitby tohoto dne směřují právě k němu.

Podle tradice se sejde rodina, zapalují se vonné tyčinky a otec rodiny, nebo nejstarší syn, řídí celý obřad. Samozřejmostí je pomodlit se za zdraví všech členů rodiny, ochranu celého domu před přírodními katastrofami, ale také se prosí o odpuštění prohřešků, jichž se rodina dopustila. Pokud duch rodinného krbu tuto modlitbu vyslyší, přinese všem členům rodiny mnoho radosti a hojnosti ve všech sférách, v opačném případě na ně sešle nemoci a bídu.

2.5.8. Narozeniny

Vliv západní kultury způsobil, že v současnosti stále více Vietnamců běžně slaví svoje narozeniny, i když přikládají větší důležitost projevu úcty ke svým zemřelým předkům. Oslava narozenin je záležitostí až několika posledních let a ve Vietnamu se stále nevžila zcela, ale jejich obliba stále stoupá. Tak jako v České republice i ve Vietnamu se blízcí lidé obdarovávají dárky. Naopak oslava svátku se na rozdíl od České republiky ve Vietnamu neobjevuje vůbec.

2.5.9. Kult předků

Jak je výše uvedeno, Vietnamci přikládají větší důležitost tzv. kultu předků, kdy uctívají zemřelé členy své rodiny. Tato zvyklost má bezmála tisíciletou tradici, proto je Vietnamci vnímána jako samozřejmost. Pokud

bychom se detailně zaměřili na předky, jsou uctíváni až do čtvrté generace rodu. Symbolem, který u oltáře značí zemřelé, je miska s popelem, do které se zapichují vonné tyčinky.

I když jsou předkové mrtví, jsou neustále vtahováni do událostí celé rodiny, jakoby nadále žili. Pomáhají s rozhodováním při důležitých záležitostech, za které se lidé modlí, vyslechnou prosby, jež jsou jim směřovány a drží ochrannou ruku nad celou rodinou v případě potřeby.

Stejně jako při jiných svátcích, hlavním aktérem, který celý obřad řídí je buď otec, anebo nejstarší syn v rodině. Postup celého obřadu je neměnný, po obětování, již několikrát zmiňovaných věcí, zapálí vonné tyčinky, třikrát skloní hlavu před oltářem, pronese modlitbu, čtyřikrát se pokloní a opět třikrát skloní hlavu před oltářem. Ve chvíli kdy dohoří prvně zapálené vonné tyčinky, je čas pro chvíli děkování, posléze se pálí předměty z papíru a postupně se odebírají předměty a jídlo, které se původně obětovaly a stávají se součástí slavnostní tabule.

Tento den je taktéž určený k tomu, aby se celá rodina sešla u hostiny, již mají na starosti ženy. Pozvaní hosté podle nepsané tradice přinášejí drobné dárky jako pozornost⁴⁷.

2.5.10. Svatba

V minulosti na většině vietnamského území, stejně tak jako v jiných státech, rozhodovali o sňatku dětí jejich rodiče a finanční a sociální poměry obou rodin, které se měly spojit. V současnosti je volba životního partnera rozhodnutím jednotlivce, ale tradice o schválení protějšku rodiči se zachovala. Tato událost bývá pojatá jako obrovská hostina, na kterou obě rodiny pozvou většinou okolo sta svých příbuzných a blízkých. Hosté nosí svatební dary v podobě věcných a užitečných předmětů, ale častěji přinášejí finanční obnos.

⁴⁷ PECHOVÁ, E. *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s.64.

Se svatbami, rodinnými oslavami, hostinami a tradicemi úzce souvisí téma vietnamské pohostinnosti. Více o tomto zajímavém tématu, které je nepochybně jedním z důležitých rozdílů mezi českým a vietnamským sociokulturním prostředím, pojednává následující kapitola.

2.5.11. Pohostinnost

Dalším prvkem, jenž patří k vybranému vietnamskému společenskému chování, je pohostinnost. Ta je chápána jako jedna ze základních ctností Vietnamců. Vietnamci jsou připraveni každého za jakékoliv situace pohostit.

Také stolování, které úzce souvisí s pohostinností, může mít zcela odlišný charakter než v Česku. Vietnamci u jídla běžně mluví a probírají důležité záležitosti. Obvykle se stravují třikrát denně a obědy i večeře jsou vnímány jako společenské události, u kterých se, je-li to možné, schází celá rodina. Zcela patrným rozdílem mezi českým a vietnamským stolováním je, že Vietnamci, na rozdíl od Čechů, nesedí u stolu, ale obvykle stolují na zemi a usazují se na rohože. Jídlo je pokládáno doprostřed mezi sedící. Vietnamci si na rozdíl od Čechů nepřejí před jídlem dobrou chuť, ale na místo toho pozvou všechny ke stolu.

Stolování u Vietnamců má svůj specifický průběh. Zahájení je na hostitelce, nebo nejmladším členovi, který postupně rozdává jídlo v miskách a každému dle přání zase může přidat. Pokud si už někdo nechce přidávat další porci, nechává ve své misce trochu jídla, aby bylo hostitelům jasné, že si již nebudou přidávat.⁴⁸ Teprve až všichni dojí, mohou se najíst hostitelé. Češi považují za velmi neslušné mlaskání u jídla, pro Vietnamce to ale znamená vyjádření spokojenosti hostů.

⁴⁸ KOCOUREK, J.: *Vietnamská kuchyně*, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010, s. 27.

2.5.12. Role muže a ženy ve společnosti

Vliv čínské nadvlády nad Vietnamem a vzájemné prolínání obou kultur způsobilo to, že vlivem čínského konfucianismu se stala nejen rodina, ale i celá společnost čistě patriarchální. V praktickém životě to vypadalo tak, a dodnes ještě vypadá, že pokud se narodil syn, byl požehnáním pro celou rodinu. Znamenalo to, že dítě neopustí svůj domov, protože se stará o své rodiče až do konce jejich života. Byl a je také důležitou osobou při vykonávání rodinných obřadů, jako byl například již zmiňovaný kult předků. Všeobecně to pro celou rodinu znamenalo přínos, protože dokázal zastat i těžkou práci v zemědělství, čehož žena schopná nebyla. Ve Vietnamu dodnes přetrvává touha po mužském potomkovi.

Pokud se v opačném případě narodila dcera, znamenalo to doslova prokletí rodiny, protože její narození nepřinášelo ani žádnou radost a užitek. V takovém případě to znamenalo, že se nemá v budoucnu o rodiče kdo postarat, protože dcera po sňatku odchází do domu svého manžela, tudíž rodiče zůstávají sami. Přesně to vystihuje vietnamské lidové rčení *Con gai la con ngui ta* (*Dcera je dítětem cizích lidí*)⁴⁹. Právě kvůli tomu, že ve svém produktivním věku bude žít žena v jiné rodině (po svatbě), nebyla její výchova a vzdělání pro rodinu dobrou ekonomickou investicí. V manželství byla žena muži trvale podřízena a musela poslouchat i jeho rodiče. V případě, že manžel zemřel, byla podřízena svému synovi.

Toto rozdělení rolí v rodině byla čistě patriarchální záležitost. Muži zaujíмали doma i ve společenské sféře dominantní postavení, zatímco ženy měly na starost chod domácnosti a starost o celou rodinu. Jelikož žena byla

⁴⁹ PECHOVÁ, E. *Postavení vietnamské ženy v rodině a ve společnosti*, In: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťováním*, Praha, 2007, s. 36.

svému muži podřízena, neměla možnost jakkoli vzdorovat a ovlivnit zásadním způsobem vlastní život. To platilo, i když byla svobodná.

Původně byl osud celé rodiny v rukou otce, jeho moc byla absolutní, a to do důsledku znamenalo, že mohl své děti prodat, pronajmout nebo je dát jako zástavu svým věřitelům. Toto právo mohl uplatňovat i vůči své manželce⁵⁰.

Vietnam si prošel za svou existenci mnoha válkami, které se podepsaly na jeho ekonomice. V době, kdy vietnamští muži bojovali na válečných frontách, nabyly ženy většího vlivu, protože musely zaopatřovat celou rodinu. S tím souviselo více povinností v zemědělství, ale také se více dostávaly do sféry obchodu a podnikání.

V současné době jsou již poměry mezi mužskou a ženskou rolí téměř vyrovnané. Ženy se mohou starat o rodinné finance, řídit rodinné podniky, studovat na univerzitách.

Dokonce existuje tradice, že zejména na vesnicích má názor a hlas starších žen velkou, ba dokonce rozhodující váhu, pokud se řeší důležité spory. Také není neobvyklé, že ženy vykonávají zcela mužské práce, jako jsou například práce na stavbách či v zemědělství⁵¹.

2.5.13. Polygamie

Dalším zajímavou věcí, jež se v minulosti týkala žen, byla, že až do roku 1945 byla ve Vietnamu povolena polygamie. Polygamie byla převážně výsadou aristokracie. Pro muže měla mnoho výhod, posilovali svou ekonomickou situaci a také zde byla větší možnost, že jeho potomci budou mužského pohlaví a jejich rod tak mohl dále pokračovat. Pokud s jednou legitimní ženou neměl žádného mužského potomka, měl muž právo vzít si manželku druhou.

⁵⁰ STRAŠÁKOVÁ, M.: *Postavení ženy ve vietnamské tradiční rodině*, Praha, 2003, s. 2.

⁵¹ PECHOVÁ, E. *Postavení vietnamské ženy v rodině a ve společnosti*, In: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťováním*, Praha, 2007, s. 36.

Ženy byly také rozděleny podle svého postavení na:

- hlavní žena,
- vedlejší žena,
- konkubína,
- služka.

Práva ženy v každé etapě jejího života byla omezena. Všechny ženy ale musely vykonávat trojí poddanství, to znamenalo, že pokud ještě nebyla vdaná, musela poslouchat svého otce, po sňatku podléhala svému muži a pokud se stala vdovou, byla povinná se podřídit svému synovi.

Z nařízení měla žena po smrti svého manžela přesně 3 roky a i po uplynutí truchlení, měla svému zemřelému manželovi zachovávat věrnost po zbytek svého života. Muž ovšem truchlit po smrti své manželky vůbec nemusel. Rozdílnost práva muže a ženy vystihuje v překladu toto vietnamské přísloví: *„Nadaný chlapec může mít pět nebo sedm žen, ale věrná žena musí mít jen jednoho manžela.“*⁵²

2.5.14. Pohřeb

Z mnoha již uvedených informací o vietnamských tradicích, je více než zřejmé, že úmrtí člena rodiny a jeho pohřeb je jednou z velmi významných událostí rodiny hned po sňatku a narození dítěte (syna). Smrt člena rodiny má hluboký význam.

Tato událost je narozdíl od evropských tradic každoročně připomínána, a to v podobě rodinné sešlosti a výše popsanych modlitebních rituálů.

Vietnamci cítí hluboké propojení se svými předky, úcta, kterou ke svému zemřelému chovají, vychází z bohatých náboženských tradic a ve Vietnamu se chápe jako samozřejmá povinnost.

⁵² STRAŠÁKOVÁ, M.: *Postavení ženy ve vietnamské tradiční rodině*, Praha, 2003, s.17.

Na samotnou smrt je pohlíženo jiným způsobem, než bývá zvykem v České republice. Češi berou smrt jako tabuizované a nepříjemné téma, o kterém se raději veřejně nehovoří. Naopak Vietnamci chápou smrt jako součást svého života, hovoří o ní a je to téma, kterému se lidé nevyhýbají a přichází s ní díky udržování tradic častěji do styku. Díky tzv. kultu předků, tradicím a náboženským úkonům, které se k tomuto svátku váží, se již od útlého dětství mají možnost s tímto tématem setkávat. Díky kultu předků nechápou Vietnamci smrt jako konec života, duchové předků se ke svým rodinám vracejí, drží nad nimi ochrannou ruku a jsou jejich rádci po celý život.

Celkový vztah dětí ke svým rodičům je zejména v jejich pokročilém věku (rodičů) odlišný, než většinou bývá v České republice. V současné době je v České republice zřizováno stále více institucí, které se specializují na péči o staré lidi. Dát rodiče do takového zařízení je pro Vietnamce nepřijatelné. Úcta k rodičům (prvek konfucianismu) souvisí s tím, že děti se o své rodiče a prarodiče starají až do jejich smrti. Umístění do některého z těchto zařízení by hrubě porušovalo jak náboženské tradice, tak nastavené vietnamské společenské normy. Dalším rozdílem mezi Čechy a Vietnamci je, že úcta ke svým rodičům, prarodičům a celkově ke starým lidem je pro ně jednou z nejvýznamnějších projevů, které jsou schopni vyjádřit. Tradičně se o své rodiče stará jedno z dětí (syn) a tato skutečnost je brána jako samozřejmost.

Pokud se zaměříme na samotný pohřební obřad, Vietnamci i této události přikládají velký význam a je to věc, se kterou počítají celý život, proto si také na něj v mnoha případech šetří, jelikož ve Vietnamu je pohřeb velmi nákladnou záležitostí. Jinou zajímavou odlišností je, že blízko před smrtí nahrávají lidé svá poslední slova na magnetofon. Tradičně se ale sepisuje, stejně tak jako v České republice, poslední vůle.

Pohřeb je souhrn několika tradičních úkonů, které jsou součástí celého obřadu pohřbení. Jedním z nich je například zapsání přesné hodiny, kdy lidé zemřeli, podle toho se určovalo, zda-li odešli na onen svět v příznivou nebo

nepříznivou hodinu. Hned na dalším místě je vybírání posmrtného jména pro nebožtíka.

Pohřební ceremoniál je obdobný jako v České republice. Tělo nebožtíka je zahaleno látkou a po uložení těla do rakve přinášejí zesnulí peníze, svíčky, rýži a alkohol, které obětují. Všechny dary, které jsou k této příležitosti přineseny pozůstalými, se zaznamenávají. To z toho důvodu, že rodina musí být schopna všechny dary, které obdržela, oplatit. Stejně tak jako ostatní významné události a svátky se datum konání řídí podle lunárního kalendáře a podle nejvhodnějšího data. Pohřebního obřadu se zúčastňuje o mnoho více lidí, než v České republice, počet by se dal přirovnat k počtu hostů na vietnamských svatbách.

Dalším nepřehlédnutelným rozdílem je pohřební barva. Narozdíl od České republiky je tato barva bílá. Také se ale veřejně neoznamuje úmrtí člena rodiny, Vietnamci tuto událost šíří přes své známé a je povinností každého, aby přišel do domu zemřelého a tím projevil svůj respekt a úctu.⁵³

2.6. Vzdělání a školský systém ve Vietnamu

Nedílnou součástí lidského života je vzdělávání, které se realizuje prostřednictvím specializovaných institucí. Prostředí školských zařízení má kromě poznatků, které slouží k vývoji lidského myšlení, velký vliv na utváření lidské osobnosti. Hned po rodině je školské zařízení místem, kde dítě formuje svůj vztah k lidem a k celé společnosti. Učitelé jsou těmi, kteří tvoří v tomto procesu výchovy a vzdělávání nedílnou součást a mají nezastupitelnou roli.

Pro vietnamské žáky, kteří nastupují do výuky v českých školách bez ohledu na to, jak český jazyk ovládají, může být škola právě jedním z činitelů, které mohou pomoci odbourat tzv. izolovanost vietnamské komunity, která se stala charakteristickou vlastností pro příchozí Vietnamce do České republiky.

⁵³ PECHOVÁ, E. *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s.65-66.

Škola se stává prostředníkem, který pomáhá překonat zejména jazykové a socializační bariéry.

Školské systémy různých států se v mnohém liší. Některé školské systémy mají staletou tradici a některé utvořily svou současnou podobu téměř až na přelomu 20. a 21. století. Mezi takové státy se řadí i Vietnam. Velký vliv na rozvoj školství na tomto území měly neutěšené podmínky, které Vietnam provázely po celou dobu jeho existence.

První reformy ve školství souvisely s přestavbou hospodářství tzv. *doi moi* v roce 1986 a postihovala celý školský systém od základu. Školské zákony ve Vietnamu, které si zachovaly dnešní podobu, nabyly platnosti k 1.6.1999.⁵⁴

Všeobecným problémem, který na území Vietnamu dodnes panuje, je, že mnohá školská zařízení jsou vybudována ve větších městech, což značně ztěžuje jejich dostupnost pro obyvatele vesnic. Infrastruktura Vietnamu není natolik rozvinutá, aby mohla všem zajistit dostupnost k těmto institucím. V případě že se děti mají možnost do škol dopravit, vyvstává druhý problém, který je spojen s vietnamským školstvím, a to míra finanční způsobilosti rodičů. Finanční zaopatření rodičů rozhoduje o tom, zda budou schopni uhradit výdaje spojené se vzděláváním. Nejde pouze o školné, ale většinou to zahrnuje i výdaje školy, které potřebuje na opravy a výstavbu nových budov. I tohle je jeden z aspektů, který ovlivňuje budoucnost dítěte a jeho vzdělání. Právě kvůli nedostatečnému finančnímu zajištění se mnohdy stává, že jsou děti po absolvování povinné školní docházky nuceny pracovat, i když se v nich skrývá obrovský potenciál.

Na druhou stranu vzdělání je pro Vietnamce jednou z nejdůležitějších životních priorit. Pokud dítě studuje, posiluje tím status celé rodiny. Proto se nezdá, kdy stává, že rodiče se kvůli vzdělání svých dětí zadluží a jsou schopni obětovat téměř vše.

⁵⁴ PHUNG THI PHUONG HIEN: *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*. In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 134.

Za zmínku stojí rovněž postoj Vietnamců k pedagogům a jejich celý školský systém, který se liší od českého celkovým uspořádáním a trváním povinné školní docházky. Proto má následující kapitola za cíl srovnání českých a vietnamských institucí, které se specializují na péči, výchovu a vzdělávání dětí a studentů všech věkových kategorií.

2.6.1. Péče o dítě v předškolním věku

Mateřská dovolená ve Vietnamu na rozdíl od České republiky trvá pouhé čtyři měsíce, po uplynutí této doby matka opět nastupuje do pracovního procesu a má možnost dát své dítě do jeslí, nebo svěří péči rodičům nebo prarodičům, kteří obvykle sdílí domácnost s rodiči dítěte. Pracovní doba těchto žen je omezena, mohou chodit později do práce, mají delší polední pauzy a mohou odcházet dříve domů. Matky, které nepracují v zemědělství, jichž je menšina, si dokonce mohou najmout chůvu nebo paní na hlídání, ke které dítě dávají na hlídání.

2.6.2. Jesle

Pokud matka odejde po čtyřech měsících zpět do pracovního procesu, má možnost své dítě umístit do jeslí, které přijímají děti od tří měsíců do tří let. Funkce jeslí ve Vietnamu je naprosto shodná s českými jeslemi. Obé mají status instituce, jejichž cílem je zajištění péče dětí již od raného věku dítěte. Liší se pouze v tom, že ve vietnamské matky sem mohou dítě přihlásit od věku 4 měsíců do tří let a v České republice to platí od 1 – 3 let.

2.6.3. Mateřská škola

Do předškolního zařízení je možné dítě umístit ve věku od tří do šesti let. Stejně tak jako v České republice je to zařízení, které připravuje dítě na školní docházku. Dítě se učí základním návykům a pomáhají rozvíjet jejich

fyzickou i duševní stránku. Jediný možný rozdíl je ve formách výuky, kterou v České republice realizuje RVP předškolního vzdělávání.⁵⁵

2.6.4. Základní škola

Základní školní docházka ve Vietnamu je, stejně jako v České republice, povinná pro děti od šestého roku věku. Nicméně v ČR je stanovena na 9 let, není ukončena žádnými závěrečnými zkouškami a dalším stupněm jsou přijímací zkoušky na střední odborné školy, nebo na střední odborná učiliště. Ve Vietnamu je tomu jinak. Již po pěti letech povinné školní docházky je nutné složit zkoušku, kterou je základní škola ukončena. To znamená, že povinná školní docházka se ve Vietnamu a v České republice liší o celé čtyři roky.

2.6.5. Střední škola – první stupeň

Po ukončení pětileté povinné školní docházky má dítě ve Vietnamu možnost nastoupit na první stupeň střední školy, který trvá čtyři roky a supluje tak povinnou školní docházku v České republice, tento první stupeň ani další navazující už však nejsou ve Vietnamu povinné. K tomu, aby byl první stupeň střední školy ukončen, musí děti skládat další závěrečné zkoušky. Většina z těch, které nastoupí na tento stupeň, ve svém studiu dále nepokračují a po ukončení nastupují do práce. Velké množství dětí, ale ani na tento stupeň vůbec nenastoupí a ve svých 11 letech, tedy po ukončení povinné školní docházky, odcházejí pracovat. Tento fakt je způsoben tím, že většina vietnamského obyvatelstva se živí manuální prací v zemědělství a velké procento rodičů si nemůže dovolit přijít o další pomocnou sílu, která by mohla pomoci rodinu uživit.

⁵⁵ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>, [19.7.2010]

2.6.6. Střední škola – druhý stupeň

Po úspěšně ukončeném studiu na prvním stupni střední školy a po zvládnutí velmi obtížných přijímacích zkoušek, mohou vietnamské děti nastoupit na druhý stupeň středních škol. Tento cyklus trvá tři roky a je stejně tak, jako na středních odborných školách v České republice, ukončen maturitní zkouškou. Žáci mohou navštěvovat gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. Délka trvání jednotlivých studijních oborů je pevně daná, pokud se ale jedná o odborná učiliště, je tato délka pohyblivá, může trvat od jednoho až do tří let. O tom, kdy dojde k ukončení docházky, rozhodují schopnosti žáků.

2.6.7. Vysoké školy

Mezi Vietnamem a Českou republikou je jeden zásadní rozdíl a to v tom, že bakalářské studium ve Vietnamu existuje pouze na tzv. vyšších odborných školách. Tento studijní program je vždy tříletý. V České republice je v dnešní době zaveden takový systém vysokých škol, kdy je ukončení bakalářského programu a splnění následujících přijímacích zkoušek samozřejmou podmínkou k nastoupení na navazující magisterské studium. Ve Vietnamu bývá naopak velmi málo uchazečů, kteří by se po absolvování bakalářského programu hlásili na vysokou školu k absolvování magisterského studia.

Magisterské studijní programy se od sebe liší délkou, která se odvíjí od obtížnosti oboru. Jedná se o 4, 5 a 6 leté programy. Stejně tak jako v České republice je například medicína oborem šestiletým.⁵⁶

⁵⁶ PHUNG THI PHUONG HIEN: *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*. In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi 2006, s.130-141.

2.6.8. České a vietnamské školství

Nesporným rozdílem mezi českým a vietnamským školstvím je délka povinné školní docházky na základní škole. Ve Vietnamu trvá pouhých pět let, což je celé 4 roky méně než v České republice. Pokud chtějí děti ve Vietnamu úspěšně ukončit kterýkoliv stupeň ze svého vzdělání, vždy musí povinně skládat zkoušky potvrzující jejich úspěšné zakončení. Teprve poté mohou skládat přijímací zkoušky na další navazující stupeň vzdělání. Podle výše uvedených informací jsou všechny typy vzdělávání ve Vietnamu běžně placené, v České republice to platí pouze u soukromých (základních, středních, vysokých) škol, nebo škol s nadstandardní péčí. I přesto, že je školství ve Vietnamu placené, a absolvování všech stupňů školského systému je podmíněno složením závěrečných zkoušek, je stále více žádaným..(DOD2Lat) i když se v poslední době teprve rozvíjí

Snad právě i kvůli obtížným podmínkám školskému systému ve Vietnamu si Vietnamci více váží příležitosti a možnosti studia v České republice. Což se do značné míry může promítat i do jejich snahy, kterou dokáží vyvinout k tomu, aby dosáhli svých cílů.

2.7. Pedagogická autorita

I vzdělání jednoho člena rodiny může mít vliv na její prestiž. Proto je dosažení vzdělání jednou z nejvyšších hodnot vietnamské společnosti. Válečné události na území Vietnamu velmi omezily možnosti studia vietnamských dětí, proto se tato záležitost stala výsadou pouze hrstky vyvolených a majetných.

V dnešní době, kdy by se dala předpokládat samostatnost rozhodování jednotlivců v těchto záležitostech, není volba studování či nestudování individuální záležitostí. Za děti i přes pokročilost doby v mnoha případech rozhodují rodiče a to nejen při volbě studia.

Rodiče chtějí svým dětem zajistit šťastnou budoucnost a výše vzdělání, mimo postavení rodiny, rovněž rozhoduje o získání pracovních pozic. Proto se

také stává, že rodiče neberou ohledy na potřeby dítěte, ale že automaticky rozhodují, zda jejich dítě vystuduje vysokou školu. V rámci úcty k rodinným tradicím dítě bez jakýchkoliv projevů nesouhlasu toto rozhodnutí akceptuje a uposlechne.

Motivace ke vzdělávání u Vietnamců pochází z hluboko zakořeněných náboženských tradic konfucianismu a navíc je jim důležitost a potřeba vzdělání od dětství systematicky vštěpována. Konfuciánské tradice lpí na úctě k rodičům, starším lidem a rovněž také k učitelům. Ti jsou chápáni jako jedna z nedůležitějších součástí systému vzdělávání. Jsou to právě oni, kdo předává jejich dětem informace a nové poznatky a vychovávají z nich společenskou bytost. Proto se učitelé ve Vietnamu těší velké důvěře ze strany rodin. Učitelé zde mají velmi vysoké postavení a jsou rodinami žáků uctíváni a obdarováni. Přestože učitelé nebyli nikdy dobře placenými pracovníky, odedávna se těšili velmi vysokému společenskému postavení. V minulosti bylo postavení učitele vnímáno jako druhé nejvyšší hned po lékaři.

Ve Vietnamu se chápe jako samozřejmost, že žáci nosí svým vyučujícím jako projev úcty květiny a drobné dárky. Je to způsobeno tím, že respekt vůči učiteli je kladen na stejnou příčku, jako respekt k vlastnímu otci. Mnohdy jsou učitelé zváni do nejbližšího rodinného kruhu na významné oslavy, i když toto pozvání nepřijmou, bylo by velmi neslušné jej vůbec neučinit. Dokonce je v nepsaných pravidlech slušného chování ve Vietnamu nutnost zasílání přání učitelům (rovněž doktorům) k vietnamskému Novému roku. V České republice by se takové chování mohlo setkat s negativním hodnocením. Pokud by měl český učitel možnost nahlédnout do vietnamských kulturních návyků a tradic, zjistil by, že tímto způsobem Vietnamci projevují svou úctu a respekt vůči uznávané autoritě. Ve Vietnamu jsou takové projevy hodnoceny zcela jiným způsobem.

Pokora a úcta ke vzdělání je součástí myšlení vietnamské společnosti, které vychází ze základních pilířů konfucianismu. Požadavky, které pedagog klade na dítě, tedy nebudou vietnamskými dětmi ani jejich rodiči vnímány jako

neadekvátní. Právě naopak. Rodiče vietnamských dětí jsou zvyklí na vietnamský tradiční systém studia, který je založen na memorování velkého množství informací. Proto se jim formy modernější výuky, které se snaží současní pedagogové aplikovat do vyučování, mohou zdát jako informačně nepřínosné. Jedná se hlavně o prvky, které rozvíjí komunikační schopnosti, nebo pokud vyučování probíhá tzv. formou diskuse.

2.8. Vietnamský žák na české škole

2.8.1. Právní ošetření vzdělávání cizinců dle školského zákona⁵⁷

Cizinci mají v České republice v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak). Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. K předškolnímu, základnímu uměleckému a jazykovému vzdělávání mají za stejných podmínek jako občané České republiky a států Evropské unie přístup osoby, pokud mají na území České republiky právo k pobytu na dobu delší než 90 dnů, případně pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, pokud jsou azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany.

K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR), jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří:

⁵⁷ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_vzdelavani-metodika_legislativa [15.7.2010]

- *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců;*
- *Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kursů českého jazyka pro azylanty čj. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000;*
- *zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů.*

Vzdělávání cizinců vychází z následujících principů:

1) osoby, které nejsou státními občany České republiky a pobývají oprávněně na území České republiky, mají přístup k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání za stejných podmínek jako státní občané České republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy;

2) občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky;

3) pro žáky, kteří jsou dětmi osoby se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie a kteří na území České republiky, kde taková osoba vykonávala nebo vykonává pracovní činnost v pracovněprávním vztahu nebo samostatně výdělečnou činnost, nebo na území České republiky studuje, anebo získala na území České republiky právo k pobytu z jiného důvodu, dlouhodobě pobývají a kteří plní povinnou školní docházku podle školského zákona, zajistí krajský úřad příslušný podle místa pobytu žáka ve spolupráci se zřizovatelem školy:

- *bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků;*
- *podle možností spolupráci se zemí původu žáka podporu výuky mateřského jazyka a kultury země jeho původu, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole. Krajský úřad zajistí přípravu pedagogických pracovníků, kteří budou tuto výuku zabezpečovat;*

4) studium cizinců na veřejných vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů; cizinec studuje za stejných podmínek jako student ČR; v případě, že veřejná vysoká škola uskutečňuje studijní program v cizím jazyce, stanoví mu poplatek za studium v programech bakalářského, magisterského nebo doktorského studia.

2.8.2. Vybrané aspekty jazykové integrace Vietnamců

Aktuálnost řešení problému začleňování cizinců do českého školského systému lze sledovat na údajích, které jsou uvedeny ve dvou následujících tabulkách. Na první pohled je zřejmé, že každým rokem stoupá počet cizinců jak v předškolním, tak školním vzdělávání. Proto je velmi pravděpodobné, že se pedagog ve své praxi může setkat s výukou cizinců, a tím pádem se také může potýkat s problémy jejich jazykové nebo socializační integrace.

Počty dětí-cizinců, žáků-cizinců a studentů cizinců v českých školách ⁵⁸					
Školní rok	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
MŠ	3252	3244	3213	2811	3078
ZŠ	12973	12113	12279	12504	12963
SŠ, konzervatoře, VOŠ	4043	4685	5346	6031	6745
Celkem	20268	20042	20838	21346	22786

Přehled počtu cizinců podle zemí původu⁵⁹

	MŠ	ZŠ	SŠ, konzervatoře a VOŠ	Celkem
Vietnam	1001	3733	1610	6344
Ukrajina	591	2957	1443	4991
Rusko	196	905	692	1793
Mongolsko	50	347	102	499
Kazachstán	15	231	176	422

Pro pedagoga, který se dostává v rámci vyučování do kontaktu s vietnamskými dětmi, je důležité pamatovat na základní skutečnosti, které mohou ovlivnit chování a jednání těchto žáků a jejich rodičů.

⁵⁸ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/2700322E8F/\\$File/c0601.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/2700322E8F/$File/c0601.pdf) [15.7.2010]

⁵⁹ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/2700322E8F/\\$File/c0601.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/2700322E8F/$File/c0601.pdf) [15.7.2010]

V první řadě by pedagog měl být zprostředkovatelem informací, se kterými české děti vyrůstají a jejich významy jsou jim dobře známy. Je velmi pravděpodobné, že Vietnamci nebudou znát význam základních pojmů, které se se školstvím spojují. V tomto případě je na pedagogickém pracovníkovi, aby vietnamské rodiče i jejich děti seznámil s jejich obsahem.

Jedním z aspektů, který ovlivňuje neznalost mnoha skutečností propojených s vyučováním a samotnou školskou institucí, je počáteční jazyková bariéra. Pro pedagogy je rovněž velmi směrodatnou informací, zda dítě, které začalo s povinnou školní docházkou na české základní škole, již navštěvovalo nějakou jinou školní instituci ve své rodné zemi.

Dalším faktorem, který může ovlivnit integraci dítěte, je, zda se dítě narodilo v České republice, nebo přicestovalo s jedním z rodičů ke druhému, který se snažil po dobu své nepřítomnosti v rodné zemi zajistit ekonomické zázemí pro svou rodinu. Je rovněž velmi důležité vědět, zda rodiče ovládají český jazyk, nebo jestli je dítě zprostředkovatelem a tlumočnickem, který informace rodičům předává.

2.8.3. Předsudky vůči Vietnamcům

Učitel musí být právě tím, kdo by měl mít dobré povědomí o rodné zemi vietnamského žáka, její kultuře a tradicích, a to proto aby mohl co nejlépe promyslet přístup k tomuto žákovi, prohloubit porozumění a také předcházet předsudkům, se kterými se může setkat.

Nejedná se o předsudky⁶⁰, které by byly zaměřeny na Vietnamce-děti, ale mnohdy je možné setkat se s několika následujícími tvrzeními ve spojitosti s Vietnamci:

- asiáté jsou zdrojem různých chorob,
- neplatí daně a pomocí daňových úniků okrádají stát,

⁶⁰ Předsudek je zevšeobecnující mínění o skupinách nebo objektech. Jde o šablonovitý způsob vnímání, posuzování a hodnocení toho, k čemu se vztahuje. Není výsledkem přímé zkušenosti, je přebírán a udržuje se tradicí.

- uzavírají fingované sňatky, aby mohli dostat státní občanství,
- obchodují s nekvalitním zbožím,
- vietnamští podnikatelé jsou mafiáni,
- svým obchodováním ničí českou ekonomiku,⁶¹
- jsou to vychytralí věčně usmívajících se obchodníci.⁶²

2.8.4. Vybraná řešení jazykové integrace

Nepochybně nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje integraci Vietnamců do českého prostředí je znalost jazyka. Proto je na jazykovou integraci kladem největší důraz. Jazyk pro dítě nebude jen dorozumívacím a socializačním prostředkem, ale také jeho znalost může ovlivnit výsledek celého vzdělání. Jelikož čeština není jen předmětem, ve který by měl žák-cizinec při studiu na české škole zvládat, ale také zprostředkovatelem znalostí z jiných předmětů, pomocí něhož je schopen dále zdokonalovat svoje poznatky a dovednosti. Proto se jazyková integrace žáků-cizinců řeší různými způsoby.

Podle výzkumu, který probíhal na pražských základních školách, se většinou jazyková bariéra, která se týká všech dětí-migrantů, řeší tak, že jsou umístováni do nižších ročníků, než odpovídá jejich věk a úroveň předchozího vzdělání.⁶³ Děti se tak mohou více soustředit na konverzaci a používání jazyka, ale v závislosti na tomto jevu může nastat problém se socializací, protože se dítě nebude pohybovat mezi svými vrstevníky.

Dalším možným způsobem řešení tohoto problému je absence klasifikace z českého jazyka. Ovšem pouze v prvním roku školní docházky, neboť do budoucna je nutnost znalosti českého jazyka prioritní pro úspěšné absolvování dalších ročníků základní školy. Pokud je tento žák běžně

⁶¹ KOL.AUTORŮ. *Cizinci v ČR*, In: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Člověk v tísni 2002. s.391. <http://www.varianty.cz/cdrom/> [15.7.2010].

⁶² POLÁČEK, I. *Diskriminace*, (Bakalářská práce) Brno: Masarykova univerzita, 2009.

⁶³ ČERNÍK, J. *Vietnamští žáci na základních školách: Náčrt problémů a přístupů*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 176.

klasifikován, učitelé by měli dávat přednost slovnímu hodnocení, před klasickým známkováním.

Další věcné poznámky, které se vztahují k řešení strategií jazykové i socializační integrace žáků-cizinců lze najít na webové stránce www.inkluzivniskola.cz, která shromažďuje informace přístupné veřejnosti. Na tomto portálu je možné nalézt i odborné práce, které se týkají výuky cizinců, metodických poznámek a materiálů, které se zaměřují například zeměmi původu cizinců.

V rámci jazykové integrace mohou být na školách zřizovány individuální jazykové třídy (kroužky), ve kterých by se dětem s těmito jazykovými problémy integrace mohli učitelé věnovat, avšak problémem, který v souvislosti s tímto řešením vyvstává, je akutní potřeba vhodného výběru učebnic češtiny pro cizince. Tento problém je neustále diskutovaný, jelikož dosud bylo předloženo mnoho publikací, které se výukou češtiny jako cizího jazyka zabývají, přesto nelze používat jednu jako zákonně platnou pro všechny cizince. Velký důraz se při výběru učebnic klade i na to, z jaké země cizinci pocházejí, proto je velmi dobré, aby se učitelé seznamovali i se zeměmi původu těchto žáků.

Některé školy v Praze⁶⁴ začaly s efektivním programem, který pomáhá žákům-cizincům se začleněním tak, že mu přidělují staršího průvodce z vyšších ročníků, který nad ním udržuje dohled a je jeho rádcem.

Nebývá výjimkou, že si někteří rodiče najímají pro své děti tzv. české tety - chůvy, nebo paní na hlídání pomáhají dětem se zvládnutím českého jazyka a při jiných školních povinnostech. Zpravidla se to týká dětí, které ještě nenastoupily na základní školu a tyto paní na hlídání je dokáží na problémy s jazykovou bariérou připravit, nebo dokonce jim předejít. Jazyk se učí většinou spontánně, tak jako všechno ostatní, a proto nemají při nástupu do školy větší problémy.

⁶⁴ například: ZŠ Meteorologická, Praha-Modřany

Pedagog musí mít rovněž na paměti, že vietnamský žák přichází do českého prostředí nejen s rozdílným jazykem, ale také s odlišnými projevy neverbální komunikace, které jsou doplňkem verbálního projevu.

3. Vietnamština a čeština – jazyky protipólů

Následující kapitoly diplomové práce se zaměřují na popis gramatické, lexikální a syntaktické roviny českého a vietnamského jazyka, jejich srovnání a vymezení shodných a odlišných rysů obou jazyků. Dále se podrobněji zaměřuje na srovnání vietnamského a českého slovosledu, vyjádření gramatické kategorie času v obou jazycích a na grafické a fonetické odlišnosti zvukové stránky vietnamštiny a češtiny. Tyto tři složky jsou obsahově rozsáhlejší, a to z toho důvodu, že dostupná literatura vztahující se k vietnamskému jazyku, se jím věnuje nejvíce. Je to způsobeno tím, že v zásadě právě na těchto složkách lze určit rozdílné rysy obou jazyků. Na základě této jazykové analýzy by měly vyplynout zásadní problémy, s nimiž se bude pravděpodobně vietnamský žák na české škole potýkat a jednoduše vysvětlit, proč k těmto problémovým jevům dochází. Doplnující kapitolou, která podrobněji zkoumá vietnamštinu a češtinu, jsou složky neverbální komunikace, které doprovází verbální komunikaci a vysvětlení jejího dvojího chápání ve vietnamském a českém vnímání.

3.1. Kritéria třídění jazyků

Jazyky lze obecně roztrždit podle mnoha kritérií. Je možné je rozřazovat například podle jejich vzájemného geografického kontaktu, strukturní typologie, kombinace slovosledu nebo jejich vzájemné jazykové příbuznosti. Ve své diplomové práci uvádím trojí dělení jazyků, a to podle Skaličkovy jazykové typologie, genealogické klasifikace a Greenbergovy syntaktické typologie.

Ivo Vasiljev nazval češtinu a vietnamštinu ve své odborné studii, která byla vydána ku příležitosti pořádání výstavy Vietnam v Praze, „jazyky

*protipólů*⁶⁵. Následující třídění dle výše uvedených kritérií, by měla potvrdit, proč vedly jeho úvahy k tomuto tvrzení.

3.2. Výchozí literatura

Výchozí literaturou k vysvětlení a srovnání charakteristických rysů, které ve vietnamštině a češtině převládají, je *Skaličkova jazyková typologie*⁶⁶. Skaličkova typologie je druhým nejrozšířenějším typem klasifikace, podle kterého lze určit základní charakteristické rysy jazyka, jež nám poskytují výpovědní hodnotu o zkoumaných jazycích.

Již zmiňovaná genealogická klasifikace řadí češtinu a vietnamštinu do jazykových rodin na základě příbuznosti některých fonémických realizací morfémů, jež mají stejný nebo podobný význam. Pro tyto i dále uvedené informace, které se týkají především genealogické klasifikace jazyků, mi byly výchozí literaturou tyto knihy: *Jazyk a jazykověda*⁶⁷, *Základy jazykovědy*⁶⁸, *Úvod do studia jazyka*⁶⁹, *Encyklopedický slovník*⁷⁰.

Další literatura, ze které budou vycházet následující informace o jazyku je tento výčet česky psané dostupné literatury, která se převážně zabývá vietnamským jazykem:

K zachycení rozdílnosti české a vietnamské gramatiky, fonetiky a slovo tvorby mi byly podkladem tyto publikace: *Praktická vietnamština*⁷¹, *Praktická fonetika Vietnamštiny*⁷², *Za dědictvím starých Vietů*,⁷³ odborné studie a závěrečné práce studentů Vietnamistiky, která se vyučuje na Karlově Univerzitě v Praze, s těmito tématy: *Ukazovací zájmena ve vietnamštině*

⁶⁵ VASILJEV, I. *Vietnamština – jazyk protipólů*, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.

⁶⁶ POPELA, J. *Skaličkova jazyková typologie*, Brno 2006.

⁶⁷ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum 2004.

⁶⁸ ERHART, A. *Základy jazykovědy*, Praha 1990.

⁶⁹ ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*, Olomouc: Rubico, 1998.

⁷⁰ KOL. AUTORŮ. *Encyklopedický slovník*, Praha: NLN, 2002.

⁷¹ HLAVATÁ, L. - SLAVICKÁ B. *Praktická vietnamština (Tieng Viet thuc hanh)*. Praha: Fortuna, 2003.

⁷² SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008.

⁷³ VASILJEV, I. *Za dědictvím strých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999.

(*demonstrativa*)⁷⁴, *Slovesa směřujícího pohybu*⁷⁵, *Vyjádření času ve vietnamštině*⁷⁶, *Zájmena ve vietnamštině (pronomina)*⁷⁷, *Neologismy ve vietnamštině*⁷⁸, *Struktura souvětí v současné vietnamštině*⁷⁹ a konečně pak odborné studie z lingvistických časopisů: *Český učitel a vietnamští studenti v utkání s češtinou*⁸⁰, *Jazyková různost jako konstitutivní rys jazyka*⁸¹, *Co bychom měli vědět o vietnamštině*⁸², *Vietnamština – jazyk protipólu*⁸³.

3.3. Genealogická klasifikace

Genealogická⁸⁴ klasifikace jazyků vychází z předpokladu, že jazyk nevznikl na jediném místě. Tato klasifikace naznačuje, že podle svého vývoje ze společného základu⁸⁵ se třídí jazyky nejčastěji dle své příbuznosti, což ve své podstatě znamená příslušnost ke své jazykové rodině.⁸⁶

⁷⁴ NOVÁKOVÁ, K. Ukazovací zájmena ve vietnamštině (*demonstrativa*) [online]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/noukazovacizajmena.pdf> [1.6.2010]

⁷⁵ KOMERS, P. Slovesa směřujícího pohybu [online]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/komslovesapohybu.pdf> [1.6.2010]

⁷⁶ KARLOVÁ, P. Vyjádření času ve vietnamštině [online]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kavyjadrenicasu.pdf> [1.6.2010]

⁷⁷ KARLOVÁ, P. Zájmena ve vietnamštině [online]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kazajmena.pdf> [1.6.2010]

⁷⁸ KARLOVÁ, P. Neologismy ve vietnamštině [online]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kaneologismy.pdf> [1.6.2010]

⁷⁹ STRAŠÁKOVÁ, M. Struktura souvětí v současné vietnamštině [1.6.2010]
<http://www.klubhanoi.cz/pdf/stsouveti.pdf> [1.6.2010]

⁸⁰ VASILJEV, I. *Český učitel a vietnamští studenti v utkání s češtinou*, In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005-2006*, Praha 2006, s. 145-152.

⁸¹ VASILJEV, I. *Jazyková různost jako konstitutivní rys jazyka*, In: *Slovo a slovesnost* 70, č. 1, 2009, s. 3-22.

⁸² VASILJEV, I. *Co bychom měli vědět o vietnamštině*. In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 48-55.

⁸³ VASILJEV, I. *Vietnamština – jazyk protipólu*, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.

⁸⁴ také se užívá název genetická klasifikace

⁸⁵ jediný prajazyk dané rodiny

⁸⁶ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum, 2004, s. 64.

Základní jednotkou této klasifikace je již zmíněná jazyková rodina, která se zpravidla dělí na další jazykové větve, jež se mohou rozdělovat na další podskupiny. Za jazykové rodiny jsou pokládány jen ty skupiny jazyků, jejichž genetická sounáležitost je spolehlivým způsobem prokázána.

Cílem mé diplomové práce není detailní popis všech jazykových rodin, do kterých se všechny světové jazyky řadí, proto v následujících tabulkách uvádím pouze jazykovou rodinu českého a vietnamského jazyka.

3.3.1. Přehled indoevropských jazyků a jejich podskupin⁸⁷ se zaměřením na češtinu:

INDOEVROPSKÉ ⁸⁸		
EVROPSKÉ		ASIJSKÉ
1. baltské	6. řečtina	1. indické
2. slovanské (čeština) ⁸⁹	7. albánština	2. íránské
3. germánské	8. arménština	3. dardské
4. keltské	9. vymřelé	4. chetitsko – luvijské
5. románské		5. tocharština

Čeština patří k západoslovanským jazykům. Pro češtinu je velmi typickým a převládajícím rysem flexe, to znamená, že významy jednotlivých slov jsou kumulovány v koncovkách slovních tvarů. K dalším rysům českého jazyka patří, že se řadí mezi slovosledné kombinace S-V-O. I když pořadí subjektu, verba a objektu není pevně dané, ale do jisté míry libovolné. Tato libovolnost je limitována flexí. Čeština patří k jazykům, který používá pro zápis latinku. Slovanské jazyky obecně používají k zápisu buď latinku, anebo azbuku.

⁸⁷ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum, 2004, s. 65.

⁸⁸ Indoevropská jazyková rodina zahrnuje přibližně 150 jazyků, jimiž mluví celkově asi 2 miliardy lidí. Tyto jazyky se vyskytují převážně v Evropě, Přední Asii a Indii.

⁸⁹ Indoevropské – slovanské – západní – čeština

3.3.2. Přehled austroasijských jazyků a jejich podskupin⁹⁰ se zaměřením na vietnamštinu:

AUSTROASIJSKÉ ⁹¹
1. mon(sko)-khmerské
2. viet-muongské (vietnamština)
3. mandské
4. miao(sko)-jaoské
5. andamansko-nikobarské

Jak lze vidět z tabulky, vietnamština se řadí k větvi viet-muongských jazyků. U vietnamštiny je převládajícím rysem izolace, což znamená, že gramatické vztahy jsou vyjádřeny pomocí dodávání pomocných slov. Co má společného s češtinou je slovosledná kombinace S-V-O, ke které se řadí. Ale na rozdíl od češtiny, je tento slovosled pevně daný a nemůže se měnit, pokud by se pořadí členů ve větě změnilo, změnil by se i celý význam věty. K výjimkám dochází pouze tehdy, pokud chce mluvčí jednotlivé členy ve větě zdůraznit. Tento jazyk nese i další odlišný rys od češtiny a to, že se řadí k tonálním jazykům, což znamená, že změna tónů může změnit i význam slova. K dalším odlišným rysům vietnamštiny patří, že slovní zásoba je tvořena převážně z jednoslabičných slov. Pokud se objevují ve vietnamštině víceslabičná slova, jedná se většinou o slova přejatá, ale i u těchto slov je viditelná tendence rozčleňovat slova do jednoslabičných segmentů, které jsou spojeny spojovníkem. Stejně tak jako čeština, používá i vietnamština pro svůj zápis latinku, což lze řadit rovněž ke shodným rysům obou jazyků.

⁹⁰ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinm, 2004, s. 69.

⁹¹ Austroasijská jazyková rodina čítá dohromady přibližně 100 jazyků, jimiž se dorozumívá přibližně 80-100 miliónů lidí. Výskyt těchto jazyků je převážně v těchto oblastech: jihovýchodní Asie, Vietnam, Laos, Kambodža, část Indie, Nikobary.

3.4. Skaličkova strukturní typologie

Předchozí kapitola zmiňuje pojmy jako flektivnost a izolativnost jazyka. Tyto dva rysy jazyků vychází ze strukturní typologie, jejíž autorem je Vladimír Skalička. Skaličkova jazyková typologie zkoumá jazyky z více hledisek. Snaží se kontrolovat uspořádání slov, slovních spojení a vět, dále pak zahrnuje obecnou charakteristiku jednoho jazyka vůči jazykům ostatním a snaží se vytvořit koncepci, která dává vyniknout určitému jazykovému typu. Není možné, aby jazyky byly jednotné, většinou se základní rysy jednotlivých typů jazyků překrývají, nebo se vyskytují ve větší či menší míře a to jazyky buď přibližuje, anebo naopak oddaluje.⁹² Na základě dominantních rysů obou jazyků je možné je roztrždit do jazyků flektivních (čeština) a izolativních (vietnamština). Mimo tyto dominantní rysy lze v obou jazycích najít i charakteristické prvky ostatních rysů strukturní typologie, jako je například aglutinace, intraflektivnost a polysynteze⁹³.

3.4.1. Konkrétné příklady jednotlivých rysů ve vietnamštině a češtině:

- izolace - například při skloňování slov, jejichž vzor je *stavení*
čeština: (Nádraží je nedaleko. Bydlí u nádraží. Čeká na nádraží)
vietnamština: (cây - strom, cỏ - tráva, cây cỏ - vegetace)
- aglutinace:
čeština: (les-prales-lesník-lesní) - například při odvozování slov

⁹² Více: POPELA, J.: *Skaličkova jazyková typologie*, Brno 2006.

ČERMÁK, F.: *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum, 2004.

⁹³ Více: POPELA, J.: *Skaličkova jazyková typologie*, Brno 2006.

ČERMÁK, F.: *Jazyk a jazykověda*, Praha: Karolinum 2004.

vietnamština: (kan-dívat se, kankan-podívat se)

- intraflexe

čeština: (dům-domu, přítel-přítelé) – například u skloňování

vietnamština (k intraflexi nedochází)

- polysynteze

čeština: (lesopark, světlomodrý) – například při skládání slov

vietnamština: (kankan-podívat se)

- flexe

čeština: (To je hezký pes. Mám nového psa.) – například při ohýbání

slov

vietnamština: (ve vietnamštině k flexi nedochází)

3.5. Kombinace slovosledu

Jazyky je možné třídit také podle již zmiňované Greenbergovy syntaktické typologie, která je rozřazuje pomocí šesti kombinací postavení subjektu, verba a objektu. Podle toho, jak tyto kombinace jazyk uplatňuje, se také zařazuje k jednotlivým skupinám. K této typologii náleží ještě dalších několik rysů, jako je například postavení pomocného slovesa, základního substantiva, nebo substantiva označujícího přivlastňovanou věc. Nejčastěji je možné se setkat s těmito kombinacemi:

S-V-O – angličtina, **vietnamština, čeština**

S-O-V - baskičtina, japonština

V-S-O - berberské jazyky, hebrejština, velština

Pro mou diplomovou práci je výchozí první slovosledná kombinace, a to kombinace slovosledu S-V-O. Podrobnější srovnání českého a vietnamského slovosledu v kapitole 3.12 Slovosled vietnamštiny a češtiny

Předchozí kapitoly se zabývaly členěním jazyků z různých hledisek, podle genealogické příbuznosti, typických rysů jazyků a jejich slovosledů. Tato třídění se zabývala vnitřní stavbou jazyků. Rovněž bylo již několikrát zmíněno, že jedním z mnoha shodných rysů, které má vietnamština i čeština společné, je forma realizace písma, což lze považovat za vnější podobu jazyků. Oba jazyky totiž používají k zápisu latinky. Následující kapitola si klade za cíl nahlédnout do historie vývoje vietnamského jazyka i v jeho psané podobě a poukázat tak na význam používání latinky k zápisu vietnamštiny, která napomohla na počátku 20. století ke snížení negramotnosti v celém Vietnamu. Pro srovnání s historickým vývojem češtiny a její současnou podobou lze použít *Encyklopedický slovník češtiny*.⁹⁴

3.6. Vývoj vietnamského písma a jazyka

Současná vietnamština je psaná formou latinky, ale používá svých vlastních diakritických znamének. Více informací o jejich funkci lze najít v 3.9.2. *Přehled diakritických znamének ve vietnamštině*.

Mezi asijskými státy je Vietnam jediným, který tuto formu zápisu používá. Ve vývoji vietnamského písma tomu tak vždy nebylo. Používání latinky je poměrně mladým jevem, který se plně rozvinul v polovině 20. století. Tato kapitola má poukázat na prosazení vietnamské samostatnosti, které se projevilo jak vznikem vlastních vietnamských znaků, tak později také používáním latinky. Vietnamský jazyk a stejně tak jeho písmo bylo v minulosti ovlivněno hlavně dvěma vlivy, které mu vtiskly podobu, byla to západní a čínská kultura.

⁹⁴ KARLÍK, P.-NEKULA, M.-PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha: NLN, 2002, s. 68-94.

3.6.1. Vliv Číny

V předchozím odstavci se zmiňuji o vlivu čínské kultury na vietnamskou. Tento vliv je dán nejen sousedstvím těchto států, ale i tzv. obdobím tisícileté nadvlády Číny nad Vietnamem. V této době byly ve Vietnamu otevírány čínské školy, kde se vyučovala klasická čínština. Čína měla na Vietnam takový vliv, že se dokonce čínština začala užívat jako úřední jazyk.

Poté co čínská nadvláda skončila, začala se čínština používat jen v psané formě a to většinou jako jazyk pro úřední styk, anebo jako jazyk tzv. vysokého stylu v literatuře.

Národnostní rozvrstvení na území Vietnamu způsobilo, že se čínština začala vyslovovat na různých místech Vietnamu odlišně, než jak tomu bylo v samotné Číně. Psaná forma, na rozdíl od výslovnosti, ovšem zůstala stejná, a proto všem srozumitelná. Vliv jiných výslovností pomalu způsoboval to, že vyslovovaná čínština dostávala pomalu podobnost dnešní vietnamské výslovnosti.

3.6.2. Jižní znaky

I přes velkou dominanci čínského jazyka si Vietnamci, právě kvůli rozdílné výslovnosti, prosadili zápis vlastních znaků, tedy znakového písma, kterým by se odlišovali od čínštiny. Dnes je nazýváme tzv. jižními znaky. Tyto znaky vznikly kombinací čínských znaků a jejich částečných úprav⁹⁵.

Jižní znaky nejdříve užívali lidé nižších vrstev, pro tzv. vysoký styl byla neustále používaná čínština. Postupně v tomto písmu (jižních znaků) začala vznikat i umělecká díla, byl více užívaný i u panovnického dvora.

Koncem 18. století byl tento vývoj završen a toto písmo se začalo užívat i jako úřednický jazyk. Dodnes existuje mnoho literárních památek, které jsou sepsány právě těmito znaky.

⁹⁵ systém tohoto písma vzniknul asi v 10.-12. století.

3.6.3. Latinizace vietnamštiny

Po příchodu evropských kolonistů, kteří přijížděli v etapách hlavně z důvodu šíření křesťanství, nastala situace, kdy znalost vietnamštiny pro ně byla nutností k tomu, aby mohli šířit své poslání. Proto se tito nově příchozí začali učit vietnamsky. Ale jelikož studium těchto jižních znaků bylo velmi obtížné a zdlouhavé, začali odposlouchanou vietnamštinu zapisovat písmem sobě vlastním, latinkou.

Toto byla první myšlenka, která byla účelně zavedena až ve 20.století. Obecně nebylo křesťanství na území Vietnamu dobře přijímáno a právě zápis vietnamštiny formou latinky byl spojován s těmito křesťanskými tendencemi.

Tento způsob zápisu vietnamštiny ovšem velmi vyhovoval francouzským kolonistům, kteří přicházeli do Vietnamu v 18. století, protože latinizovaná forma vietnamštiny byla daleko schůdnější možností, jak se dorozumět s Vietnamci. Proto začalo vznikat úsilí povýšit tuto formu jazyka na úřední jazyk. Stalo se tak v roce 1917.

Jelikož byl systém zápisu čínských i tzv. jižních znaků příliš složitý, písmo ovládali ve větší míře pouze intelektuálové a učenci. Latinizovaná forma vietnamštiny byla přijatelnější pro širší masy lidí, a to dokonce i z nižších vrstev. V praxi to vypadalo tak, že po roce 1945, byla latinizovaná vietnamština prohlášena za jediný úřední jazyk po celém území Vietnamu.

Negramotná většina vietnamských obyvatel se pomalu začínala zapojovat do kulturního života právě kvůli této zjednodušené formě zápisu.

3.7. Etnika a jejich jazyky na území Vietnamu

Vietnam obývá celkově v rozmezí 54-60 různých etnik. Vietové tvoří etnicky majoritní složku této populace, kromě Vietů se zde můžeme setkat například s Taji, Taji, Muongy, Mongy, Kmery, Čamy a s národností O Du.⁹⁶

Vyjmenování těchto navozuje představu o rozmanitosti vietnamského obyvatelstva. Každá z těchto národností má svůj vlastní jazyk a každý z nich je odrazem pestrosti celé vietnamské kultury. Názvy jazyků těchto národností se shodují s názvy vietnamských etnik.

Pouze majoritní Vietové, kteří čítají asi 88% obyvatelstva,⁹⁷ hovoří jazykem, který označíme jako vietnamštinu. Ostatní národnosti, které užívají svých jazyků, se mezi sebou vzájemně dorozumívají buď jazykem některé s početnějších národností, anebo oficiální vietnamštinou.

3.8. Základní vietnamské dialekty

Nemůžeme předpokládat, že na území celého Vietnamu se hovoří „spisovnou“ formou Vietnamštiny. Stejně tak jako v České republice i ve Vietnamu existují dialekty, které vietnamský jazyk do jisté míry modifikují. Z geografického hlediska lze rozdělit tři základní dialekty a to: severní, střední a jižní. Kvůli migracím a neustálému pohybu obyvatelstva ale není patrné, kde přesně určit hranice těchto dialektů. Nejjistější určení dialektů je podle tónů⁹⁸. Tyto rozdíly jsou rozpoznatelné pouze v mluvené formě projevu, jejich písemná forma zůstává beze změny.

⁹⁶ tato národnost má nejmenší počet příslušníků, čítá jen okolo 137 lidí.

⁹⁷ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008.

⁹⁸ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 113.

Formální vietnamština, se kterou se běžně můžeme setkat v médiích, užívá všech dialektů a po celém Vietnamu se dá běžně domluvit severním dialektem.

3.9. Současná vietnamština

Vietnamština, jak ji známe v dnešní podobě má „fonografické písmo”⁹⁹ typu hláskového písma.¹⁰⁰ Z výše uvedených informací je již známé, že používá k zápisu latinky, tzn. písma, které běžně používá i čeština. Vietnamština je ale obohacena o nám neznámé znaky v podobě diakritických znamének a spřežek.

Latinka značně pomohla zvýšení gramotnosti na vietnamském území. Jižní znaky, které se dříve používaly, byly pro studium velmi složité, proto toto obtížné písmo ovládali pouze intelektuálové. Nespornou výhodou, kterou tato forma písma měla, bylo, že dokázala těmito znaky rozlišit významy homonym.¹⁰¹ Zatímco v současné podobě zápisu vietnamštiny se rozlišují významy slov podle kontextu celé věty. Stejně tak, jako tomu bývá u češtiny.

Ve vietnamštině neodpovídá zápis jednotlivých grafémů principu, že jeden foném¹⁰² = jeden grafém.¹⁰³

např.: foném *k* má tyto grafické podoby *C, K* a *Q*

foném *ɣ* se zapisuje jako *G, GH*¹⁰⁴

⁹⁹ fonografické písmo je soustavou grafických jednotek, odpovídajících segmentálním zvukovým jednotkám, tj. hláskám nebo fonémům podle typu pravopisu.

¹⁰⁰ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha 2008: Karolinum, s. 28.

¹⁰¹ slova stejně znějící, která ale mají jiný význam

¹⁰² minimální funkční jednotka jazykového systému schopná rozlišit význam slova

¹⁰³ základní jednotka grafického systému (písmeno, číslice)

¹⁰⁴ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 29.

3.9.1. Vietnamská abeceda

Vietnamskou abecedu tvoří dohromady těchto 29 písmen:

A, Ă, Â, B, C, D, Đ, E, Ê, G, H, I, K, L, M, N, O, Ô, Ơ, P, Q, R, S, T, U, U', V, X, Y

Pokud ale budeme brát ohled na zvukovou stránku vietnamštiny, je nutné vietnamskou abecedu rozšířit o konsonanty, které jsou vyjádřeny spřežkami. Tyto spřežky, které jsou skupinou dvou až tří písmen, mohou stát na počátku i na konci slova. Výjimkou je pouze spřežka NGH, která může stát jediné v pozici počáteční souhlásky.¹⁰⁵ Abeceda, která je obohacená o tyto spřežky,¹⁰⁶ vypadá následovně:

A, Ă, Â, B, C, (CH), D, Đ, E, Ê, G, (GH,GI), H, I, (IA), K, (KH), L, M, N, (NG, NHG, NH), O, Ô, Ơ, P, (PH) Q, R, S, T, (TH,TR), U, (UA, UÔ), U', (U'A, U'O), V, X, Y, (YÊ)

Nepřehlédnutelná diakritická znaménka nesou ve vietnamštině svůj význam. Vietnamština je rozděluje na dva typy.

První z nich signalizuje krátkost, zavřenost a nezaokrouhlenost samohlásek. Druhý typ diakritických znamének označuje, jakým tónem má být hláska přesně vyslovena. Všechna tato znaménka mají své pevně dané místo. Jsou umístěna nad nebo pod písmenem, které označuje slabikotvornou samohlásku.¹⁰⁷

¹⁰⁵ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 33.

¹⁰⁶ spřežky jsou vyjádřeny v závorkách

¹⁰⁷ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 31.

3.9.2. Přehled diakritických znamének ve vietnamštině

Znaménka, která označují krátkost, nezaokrouhlenost a zavřenost, mění realizaci fonémů. Tato znaménka mají ve vietnamštině podobnou funkci, jako například délka samohlásek v češtině.

Krátkost je označována tzv. obloučkem „[◌]“ a vyskytuje se pouze nad samohláskou Ä.

Nezaokrouhlenost se označuje tzv. vousem „[◌]“ a vyskytuje se nad samohláskami Ö, U.

Zavřenost se označuje tzv. stříškou „[◌]“ a vyskytuje se nad samohláskami Ä, Ê, Ô.

Je nutné zmínit další odchylku od češtiny, a to je užití tzv. přeškrtnutého písmene D vodorovnou čárkou (Đ). Tento znak mění vietnamskou výslovnost. Ve slovech, která začínají nebo obsahují tuto konsonantu, se vyslovuje písmeno D tak, jako v češtině. Pokud slova začínají písmenem D, které neobsahuje vodorovnou čárku, jejich výslovnost je změněna na (Z).¹⁰⁸

¹⁰⁸SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 31-32.

3.9.3. Přehled diakritických znamének označujících tóny

Přehled vietnamské tónové soustavy si ukážeme na písmenu A a na jeho modifikacích se pokusím popsat, jak by výslovnost jednotlivých hlásek se znaménky vypadala v češtině. Tato znaménka se mohou užívat u všech samohlásek.

- a) A - první tón na stupnici, snažíme se jej vyslovit tak, aby náš hlas neklesal, ani nestoupal a byl v rovině.
- b) À - druhý tón vyslovujeme tak, jako poslední slabiku v české oznamovací větě, kde mírně klesáme hlasem.
- c) Ã - třetí tón je na vyslovení velice obtížný a pro cizince bývá většinou velmi problematický. Přibližně uprostřed vyslovení tohoto tónu náhle klesneme a pak rychle stoupneme hlasem.
- d) Ä - čtvrtý tón v pořadí rovněž patří k velmi obtížným, opět s vyslovením začínáme jako u tónu druhého, tedy jako na konci poslední slabiky v oznamovací české větě, posléze postupně klesá, pak rychle dostoupá ke stejné výšce jako na počátku vyslovení.
- e) Á - pátý tón se vyslovuje podobně, jako poslední slabika v české tázací větě
- f) Ạ - šestý tón se pokoušíme vyslovit jako druhý tón, který je zpočátku rovný, ale pak prudce klesá a končí na nižší úrovni než

začal. Vyslovujeme jej podobně jako tón druhý, jen s nižším zakončením.¹⁰⁹

3.9.4. Diakritická znaménka v češtině

Český jazyk rovněž využívá diakritických znamének, jejich funkce je však odlišná od funkcí ve vietnamštině. Diakritická znaménka používající se v češtině jsou:

„^ˊ“ – čárka, objevuje se jen nad samohláskami a označuje jejich délku,

„^ˇ“ – háček, objevuje se nad některými souhláskami Č, Ř, Š, Ň, ale i nad samohláskou Ě, má funkci měkčení,

„[’]“ – apostrof, objevuje se u malého ť a ď a používá se jako alternativní forma měkčení,

„[˚]“ – kroužek, objevuje se u písmene Ů a označuje délku tohoto písmene.

3.10. Slabiky a slabikotvorný základ ve vietnamštině a češtině

Slabiky jsou zvukové jednotky souvislé řeči. Tyto jednotky jsou tvořeny hláskami, ve vietnamštině se ke slabikám přidává jeden ze šesti výše popsaných tónů. Ve vietnamštině na rozdíl od češtiny nenajdeme slabiku, která by neobsahovala samohlásku. V češtině mohou tvořit vrchol slabiky všechny samohlásky i diftongy. Kromě samohlásek a diftongů mohou tento vrchol tvořit i některé sonory: *r*, *l*, *m*, *n*. V češtině jsou nejvíce zastoupeny slabičné typy: konsonant-vokál a konsonant-vokál-konsonant.

¹⁰⁹ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 51-56.

Vietnamská slabika je tvořena pěti fonetickými jednotkami:

1. tón,
2. počáteční hláska (iniciála),
3. pretonála,
4. slabikotvorná samohláska (tonála),
5. koncová hláska (finála).¹¹⁰

Počáteční i koncová hláska s pretonálou mohou chybět. Existenci slabiky udává přítomnost slabikotvorné samohlásky a tónu. U plnovýznamových slov nese každá slabika lexikální i gramatický význam, jejíž změna může tyto kategorie měnit, nevyjímaje částice či spojky. Předpokladem pro existenci tzv. úplné vietnamské slabiky je tzv. slabičný základ, který se skládá z pretonály a finály. *„V moderní Vietnamštině existuje 6760 slabik. Vzhledem k tomu, že počáteční hláska výslovnost zbytku slabiky neovlivňuje, pro zvládnutí všech variantních výslovností jednotlivých hlásek, včetně tónů, stačí znalost mnohem menšího počtu slabik. Existuje také celkem 160 slabičných základů. Z toho 71 základů se vykytuje ve všech šesti tónech a dalších 57 pouze ve dvou tónech. Některé ze zbývajících slabičných základů se vyskytují v pěti, čtyřech, třech nebo dokonce pouze v jednom tónu.“*¹¹¹

¹¹⁰ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 40.

¹¹¹ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 42.

3.11. Základní gramatická pravidla vietnamštiny

Vietnamština je tvořena velmi obtížnou strukturou fonetického systému, jehož realizace se viditelným způsobem od češtiny odlišuje. Co se týká slovní zásoby, tak se ve vietnamštině zpravidla setkáváme pouze s jednoslabičnými slovy. Výjimkou ovšem nejsou ani slova víceslabičná, jichž ve vietnamštině existuje velmi malé množství. Pokud se setkáme s víceslabičnými slovy, jde většinou o slova přejatá z jiného jazyka. Vietnamská slova nepodléhají na rozdíl od češtiny konjugaci ani deklinaci. Ze slovního tvaru vietnamských slov nelze ani rozpoznat, o jaký slovní druh se jedná. Význam slov a jejich slovních druhů je nutné učit se z paměti.

Hranice vietnamské slabiky se v mluveném projevu shoduje s morfémem.¹¹²

např. věta : „HỌ ĐỌC SÁCH“¹¹³ (do češtiny lze přeložit jako: Čtou knihy) má tři slabiky, tři morfémy a je tvořena třemi slovy.

Ivo Vasiljev ve své knize *Za dědictvím starých Vietů* tvrdí, že: „V mluvnici vietnamštiny prakticky chybí tvarosloví, morfologie.“¹¹⁴ Nejde o naprostou neexistenci gramatických kategorií, ale gramatická forma je vyjádřena jiným způsobem, čímž se mohou vyvracet dříve platné teorie o tom, že se má vietnamština řadit k beztvarym jazykům.¹¹⁵

Gramatická forma a význam jsou utvářeny pomocí slovosledu, který je ve vietnamštině pevný. Pořádek slov ve větě je daný podle pravidel, která určují její obsah. Změna pořádku slov způsobí i změnu celého významu věty. Tyto mluvnické významy jsou ve větě tvořeny pomocí zmiňovaného

¹¹² minimální funkční a abstraktní jednotka jazyka s vlastním významem.

¹¹³ SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*, Praha: Karolinum, 2008, s. 39.

¹¹⁴ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999, s. 31.

¹¹⁵ amorfním

slovosledu a tzv. seskupováním gramatických slov, která se pojí s plnovýznamovými slovy.¹¹⁶

Další důležitou složkou, která nesmí být opomenuta, je volba vhodných slov podle kontextu celé věty. Předvedeme si to na vietnamském slovu *di*.

např.: slovo *di*¹¹⁷

Toto slovo se může podle kontextu překládat jako: „jít, jdu, jde, jde, jdeme, jdete, jdou, šel jsem, šli jsme, půjdu, půjdeme, šel bych, odejít, ujít, letět, létat“. Sloveso *di* označuje všechny možnosti infinitivu chodit a vztahuje se jak na pěší chůzi, tak na jízdu jakýmkoliv dopravním prostředkem Celkový kontext věty a promluvy však napoví, jak si toto slovo máme přeložit a jak se tvar slova vyjádří v češtině.

např.: *Toi di*.¹¹⁸

Toi v překladu znamená osobní zájmeno první osoby, čísla jednotného, tedy *JÁ*. Proto tuto větu přeložíme jako: *Já jdu*.

Dalším aspektem, který tvoří gramatické paradigma, jsou tzv. pomocná slova, která mohou být nazývána také gramatické elementy¹¹⁹. Většinou se jedná o různé druhy částic, nebo spojek, které pomáhají upřesnit gramatický význam. Jak již bylo uvedeno, na první pohled nelze u vietnamských slov rozeznat o jaký slovní druh se jedná, nebo jakou funkci slovního druhu slova plní. Výjimkou nejsou ani tyto gramatické elementy. Tato slova se neodlišují ani svou fonetickou realizací.

¹¹⁶ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999, s. 31.

¹¹⁷ Základní význam slova je jít

¹¹⁸ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1990, s. 31.

¹¹⁹ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1990, s. 32.

Velké množství gramatických významů je také vytvářeno spojením více slov, přičemž některá si zachovala svůj plný původní význam.

např.: *nho di*¹²⁰

Slovo *nho* znamená malý a v překladu toto slovní spojení znamená zmenšit se. Sloveso *di* se používá ve spojení s adjektivy, pokud chceme vyjádřit změnu stavu.

Stejně tak se toto sloveso používá v imperativu:

Např.: *di di!* (Běž!)¹²¹

Slovosled ve vietnamštině je pevný. Ve většině případů platí, že podmět stojí před přísudkem a předmět následuje po něm. Jde tedy o již zmiňovanou kombinaci S-V-O.

Doposud nebyl zmíněný přívlastek, který ve vietnamské větě stojí vždy za jménem, ke kterému se vztahuje. V české větě je ve většině případů přívlastek v takové pozici, pokud se jedná o přívlastek neshodný, pokud se jedná o přívlastek shodný, zpravidla stojí před slovem, ke kterému se vztahuje.

Například tato česká věta : *Tento můj nový dům*, se vietnamsky vyjádří takto: *nha moi cua toi nay* a v doslovném překladu znamená: *dům-nový-majetek = pomocné slovo-já-tento*.¹²²

Čeština je na rozdíl od vietnamštiny jazykem, u kterého převládá flexe, to znamená, že její gramatická pravidla stojí na obměně koncovek, které se ohýbají pomocí skloňování a časování. Flektivní povaha jazyka dává češtině

¹²⁰ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1990, s. 32.

¹²¹ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999, s. 32.

¹²² VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999, s. 32.

možnosti volnějšiho slovosledu na rozdíl od vietnamštiny. Více informací o vietnamském a českém slovosledu podává následující kapitola.

3.12. Slovosled vietnamštiny a češtiny

Vietnamská slova nepodléhají deklinaci ani konjugaci, proto je pochopitelné, že neexistuje ani gramatická shoda mezi podmětem a přísudkem. Tuto gramatickou formu tvoříme pouze pomocí našeho překladu češtiny. Zde je možné vidět další rozdíl mezi vietnamskou a českou gramatikou, pravidlo shody přísudku s podmětem je jedno ze základních pravidel pro českou syntax, kdy platí, že určité sloveso vyjadřuje gramatické kategorie podřízeného členu v prvním pádě.

Tato neexistence shody v gramatických kategoriích ve vietnamštině platí i pro ostatní větné členy, čemuž je u češtiny právě naopak. Shoda gramatických kategorií větných členů v češtině dává do jisté míry možnost volného slovosledu, i když obecně rovněž platí pro češtinu vzorec syntaktické typologie S-V-O. Tato slovosledná volnost není libovolná, neboť slova nemohou být seřazena jakkoli, ale jistá pravidla je třeba respektovat.¹²³ Musí respektovat logické vazby mezi jednotlivými slovy a některá další pravidla. Je to například v případech, kdy by mohlo dojít k záměně podmětu s předmětem. Záměnou postavení slov se může změnit smysl promluvy. Mluvčí volí tedy slovosled podle svého komunikačního cíle. Slovosled se v češtině také řídí principy aktuálního členění výpovědi, jako je například: nedělitelnosti některých větných členů, postavení přívlastků v nominální skupině a postavení příklonek apod.¹²⁴

K charakteristickým rysům českého slovosledu patří schopnost vytvářet velké množství variant slovních tvarů. Pádové koncovky podstatných jmen

¹²³ UHLÍŘOVÁ, L.: *Knížka o slovosledu*, Praha 1987, s. 9.

¹²⁴ GRACIASOVÁ, Z. *Problematika slovosledu českého jazyka v porovnání se slovosledem francouzským*, Brno 2007.

signalizují funkci ve větě jednoznačně. Tato skutečnost je dána mluvnickým systémem češtiny, bohatstvím koncovek a tvarů slov. K ohýbání slov také dochází pomocí koncovek a čeština také často pracuje s předponami a příponami a většinou neklade podmětná osobní zájmena, pokud se tomu tak děje, tak pouze v případě, že osobní zájmeno je zdůrazňováno.

Například: *On nese dopis*, se v české větě dá vyjádřit i takto: *Nese dopis*. Podle tvaru přísudku automaticky rozpoznáme, že se jedná o 3. osobu, čísla jednotného, času přítomného, rodu činného, třídy první, vzoru nese.

Ve vietnamštině rozpoznáme činitele děje pouze pomocí osobních zájmen, nebo podstatných jmen, která jsou ve větě použita a která se k přísudku vztahují. Přítomný čas lze rozpoznat buď podle kontextu, anebo časových částic, které jsou ve větě použity, nebo nepoužity. A podle slovosledné kombinace a pravidel, kterými je určován vietnamský slovosled, můžeme vyvodit, že věta *Nese dopis* bude ve vietnamštině vypadat takto: *On-nést-dopis*.

Pevný slovosled ve vietnamštině dokáže vymezit základní gramatické vztahy. Jak bylo již několikrát zmíněno vietnamština patří ke slovosledné kombinaci S-V-O, což znamená, že podmět stojí před slovesem a předmět za ním. V některých případech jde předsunout předmět před podmět jako tzv. réma věty. Přívlastek se pak klade za podstatné jméno, ke kterému se vztahuje.

Například: *bát to* (velká miska)

bát com (miska rýže)

Svůj vlastní předmět může mít i přídavné jméno, jako je to například u slovního spojení *mu to*. *Mu to* po vzoru *bát to* znamená velký krunýř, pokud ale

pořadí slov obrátíme, *to mu* bude znamenat želva nebo krab o velkém krunýři¹²⁵.

Velkou úlohu na tom, jak rozpoznat ve vietnamštině mluvnickou kategorii osoby, hraje užívání osobních zájmen. Pokud by tato osobní zájmena nebyla použita, nebylo by možné například podle tvaru slovesa rozpoznat, o jakou osobu se jedná. Těmto slovům, která pomáhají určovat význam věty se zpravidla říká pomocná slova¹²⁶. Může se jednat o částice, zájmena, spojky anebo příslovce.

Vietnamština se na rozdíl od češtiny neřadí k flektivním jazykům, to znamená, že neužívá žádného druhu ohýbání. Tvary slov ve vietnamštině se nijak nemodifikují v žádném případě jejich užití.

Pokud v české větě narazíme na příslovce *včera*, naznačuje nám, že děj proběhl v minulosti, tudíž je tomu přizpůsobena i mluvnická kategorie času. To v praxi znamená, že použijeme příčestí minulé.

např.: *Včera jsem byl doma.*

Vietnamština užívá také pomocných slov jako je například slovo *da*, které vyjadřuje svým základním významem minulost. Pokud je ale z předchozího kontextu ve větě patrné, že v promluvě bylo toto nebo podobné slovo stejného významu použito, přizpůsobuje se tomu celý překlad, aniž by se tvar slov jakkoli modifikoval. Modifikujeme pouze naši promluvu v českém překladu.

Vyjadřování vlastností věcí se v mnohých případech děje tzv. reduplikací, což znamená zdvojením,¹²⁷ přičemž tato spojení nabývají jiného významu, nebo také jiného stylistického odstínu.¹²⁸

¹²⁵ VASILJEV, I. *Vietnamština – jazyk protipólu*, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010, s. 18.

¹²⁶ VASILJEV, I.: *Za dědictvím starých Vietů*, Praha 1990, s. 33.

¹²⁷ jedná se o zdvojení částečné nebo úplné

¹²⁸ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999, s. 33.

např.: slovo *do* v překladu znamená *červený*, reduplikací tohoto slova vznikne spojení *do do*, a význam slova *červený* se mění na *načervenaly*¹²⁹.

¹²⁹ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, Praha: Etnologický ústav AV ČR 1999, s. 33.

3.13. Slovní zásoba vietnamštiny a slovtvorba

Základní slovní zásoba vietnamštiny se skládá převážně z jednoslabičných slov. Tato slova začínají zpravidla vždy souhláskou. Tato souhláska může být graficky vyjádřena i jako spojení dvou nebo tří hlásek, přitom jde vždy o spřežku, která se podobá českému CH, kdy je jeden foném realizován dvěma grafémy. Dále pak slabika pokračuje jednou z velkého množství samohlásek a je buď ukončena souhláskou (p, t, t', k, m, n, ñ, ng)¹³⁰, nebo tyto souhlásky úplně chybí. Z toho lze odvodit, že vietnamština nezná slabiku, ve které by chyběla samohláska, čímž se opět liší od češtiny, ve které běžně používáme slabiky jako například:

skrz, prst, hrst, trs, slz

Slovní zásoba vietnamštiny zahrnuje kromě slov domácích i výpůjčky z čínštiny, které jsou označovány jako sinovietnamismy. „*Tvrdí se, že 60% přejatých slov jsou čínského původu.*”¹³¹ Většina administrativních, politických, hospodářských, filozofických, lékařských, přírodovědeckých, matematických a astronomických výrazů je přejímána právě z čínštiny¹³².

Současná vietnamština prošla řadou proměn, v posledních staletích se začala obohacovat o europeismy i o anglicismy. Velký vliv na obohacování slovní zásoby měly historické události, které na území Vietnamu probíhaly, proto také není divu, že první europeismy, které se ve vietnamštině objevily,

¹³⁰ VASILJEV, I. *Co bychom měli vědět o vietnamštině*, In: S vietnamskými dětmi na českých školách, Praha: H&H + Klub Hanoi 2006, s. 51.

¹³¹ BALKÓ, I. - ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*, Ústí nad Labem, 2005, s. 49.

¹³² VASILJEV, I. *Vietnamština – jazyk na protipólu*, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010, s. 21.

byly výpůjčky z francouzštiny, což bylo důsledkem francouzské koloniální politiky. Výpůjčky slov z latiny, ani řečtiny se ve vietnamštině neobjevují.¹³³ Pokud jsou přejímána víceslabičná slova z jiných jazyků, jsou přizpůsobena vietnamštině. To znamená, že se dělí na jednotlivé slabiky. V praxi to vypadá asi takto:

- vi-ta-min
- vi-ô-lông-xe (violoncello)¹³⁴

Přejatá víceslabičná slova jsou po jednotlivých slabikách oddělena spojovníkem.

Slova přejatá z francouzštiny vypadají následovně:

- ga-ra (garáž)
- ba- côn (balkón)¹³⁵

Anglicismy pak byly záležitostí, která se týkala 20. století, kdy na území Vietnamu několik let pobývala americká vojska.

I když dochází k tzv. jazykovým výpůjčkám z cizích jazyků, stále si tato slova ponechávají vietnamskou podobu a výslovnost. A platí to i pro geografické názvy. Na ukázkou uvádím ukázky názvů hlavních měst západních států, které jsou přejaté z čínštiny, ale zachovávají si podobu vietnamské výslovnosti.

¹³³ VASILJEV, I. *Co bychom měli vědět o vietnamštině*, In: *S vietnamskými dětmi na českém školách*, Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006, s. 49.

¹³⁴ BALKÓ, I. - ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*, Ústí nad Labem, 2005, s. 48.

¹³⁵ BALKÓ, I. - ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*, Ústí nad Labem, 2005, s. 49.

Například:

- *Anh* (Anglie),
- *Pháp* (Francie),
- *Đức* (Německo),
- *Tiệp Khắc* (Česko-slovensko).

Slovní zásobu ovlivňují nejen historické události, ale může to být i kulturní nebo hospodářské prostředí. Proto například vietnamský národ, který se převážně žije v zemědělství a jeho největším vývozním artiklem je rýže, používá mnoho variant názvů pro vyjádření přesného tohoto slova.

Například:

- *mạ* (sazenička rýže),
- *lúa* (rostlina rýže na poli),
- *thóc* (rýže neloupaná),
- *gạo* (rýže loupaná),
- *com* (rýže vařená).

Jinou variantou slovní zásoby na rozdíl od češtiny je pojmenování moučného výrobku jedním slovem *bánh*. V češtině se můžeme setkat s mnoha variantami slov, které svým významem vystihují výrobek z mouky jako je například: houska, žemle, dalaš, bageta, rohlík, houskový knedlík, vánočka.

K obohacování slovní zásoby dochází také kalkováním, ale častěji vznikají slova odvozováním. Toto odvozování není shodné s odvozováním v češtině, neděje se pomocí změny afixů, ale dochází ke slovním kombinacím nebo k tzv. reduplikaci slabik nebo hlásek.

Tato reduplikace může být: a) fonetická
b) významová

Takto mohou vznikat slova jako například:

- *phạt tu* (uvěznit),
- *phạt* (potrestat),
- *tu* (vězení).¹³⁶

Slova, která vznikají reduplikací mnohdy upřesňují význam:

- *xaxa* (trochu vzdálenější),
- *kankan* (podívat se).¹³⁷

Ve vietnamštině slova vznikají i pomocí tzv. skládání. Tímto způsobem se dají slučovat slova, která mají podobný nebo stejný význam. Dokonce se nemusí spojovat pouze stejné slovní druhy, ale dají se spojovat například i podstatná jména se slovesy. (poslední příklad)

Například:

- *anh* (starší bratr),
- *em* (mladší sestra nebo bratr),
- *anh em* (sourozenci),

¹³⁶ BALKÓ, I. - ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*, Ústí nad Labem, 2005, s. 51.

¹³⁷ BALKÓ, I. - ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*, Ústí nad Labem, 2005, s. 51.

- *cây* (strom),
- *cỏ* (tráva),
- *cây cỏ* (vegetace),
- *to* (velký),
- *lớn* (velký),
- *to lớn* (obrovský),
- *xe* (vůz),
- *đạp* (šlapat),
- *xe đạp* (jízdní kolo).¹³⁸

Skládáním mohou vznikat taková spojení slov, ve kterých jedno z nich může nést gramatickou úlohu, jako je tomu například u slova *dopsat*. U vietnamského slova *dopsat* je také patrná gramatická kategorie vidu, v tomto případě jde o vid dokonavý.

Takové možnosti, kterými vietnamština disponuje, posouvají její hranice tvorby slov až do nekonečného množství variant, které se mohou lišit jen pouhými nuancemi.

- *viết* (psát)
- *xong* (skončit)
- *viết xong* (dopsat)¹³⁹

¹³⁸ VASILJEV, I.: Vietnamština – jazyk protipólu, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010, s. 18.

¹³⁹ VASILJEV, I.: Vietnamština – jazyk protipólu, Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010, s. 18.

Čeština ke slovo tvorbě využívá několik základních principů, které ve vietnamštině neexistují, a to z toho důvodu, že tvary vietnamských slov se nemohou měnit a změnu významu slov určuje slovosled celé věty nebo slovních spojení. Ve vietnamštině existují v pozmeněné formě. V češtině převládá tvoření slov odvozováním, skládáním, zkracováním a přejímáním slov z cizích jazyků. Více informací o slovo tvorbě lze najít v *Příruční mluvnici češtiny*¹⁴⁰. Vietnamština ale obohacuje svou slovní zásobu převážně skladbou víceslovných spojení, které pak dávají vietnamštině nekonečné množství možností jazykového vyjádření. Dále pak svou slovní zásobu obohacuje přejímáním slov z cizích jazyků, jejichž příklady jsou uvedeny výše.

3.14. Vybrané slovní druhy (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, slovesa) a jejich funkce ve vietnamštině a češtině

3.14.1. Podstatná jména

Typickým rysem podstatných jmen ve vietnamštině je, že se mohou spojit s dalšími podstatnými jmény, která mohou upřesňovat jejich význam. Některá z podstatných jmen se mohou spojovat i s číslovkami. Mezi tato podstatná jména se řadí například názvy profesí a časových úseků. Naopak názvy věcí zvířat a rostlin se ve vietnamštině přímo s číslovkami nespojují. V takovém případě se mezi podstatné jméno a číslovku vkládají další podstatná jména, která mají pomocnou funkci a upřesňují charakter, vzhled nebo vlastnost substantiva, se kterým chceme číslovku spojit, používá se pro ně termín klasifikátory. Těchto pomocných jmen (klasifikátorů) vietnamštině existuje velmi mnoho druhů a opět se používají podle kontextu celé promluvy nebo textu. Tyto klasifikátory stojí před substantivem, které upřesňují.

V češtině patří podstatná jména k ohebným slovním druhům, to znamená, že jejich tvary se mohou měnit. Jejich funkcí je označování osob, zvířat, věcí, vlastností a dějů. U podstatných jmen se v češtině určují tyto mluvnické

¹⁴⁰ KARLÍK, P.-NEKULA, M.-RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*, Praha: NLN, 1995, s. 109-224.

kategorie: pád (1.-7.), číslo(jednotné, množné), rod (životný-neživotný) a vzor (závisí na rodu).

3.14.2. Přídavná jména

Přídavná jména ve vietnamštině se většinou vyskytují v protikladných dvojicích (vysoký-nízký, nový-starý). Někdy tato protikladná přídavná jména mohou být použita i v jedné větě. Přídavná jména mohou být jednoslabičná, ale i víceslabičná. Víceslabičná přídavná jména, jak již bylo uvedeno, vznikají většinou reduplikací (zdvojením). Pokud se setkáme s takovými přídavnými jmény, je těžké určit jejich pravý význam. Vietnamština používá přídavného jména i jako zástupného slova u přísudku. Pokud se v češtině nachází v přísudku přídavné jméno, vždy se spojuje se sponovým slovesem *být*. Což se ve vietnamštině neděje.

V češtině představují přídavná jména plnovýznamový ohebný slovní druh, který pojmenovává vlastnosti osob, zvířat a neživých jevů konkrétních i abstraktních. Většinou zastávají funkci přívlastku, doplňku nebo se vyskytují u zmiňovaného přísudku.

3.14.3. Zájmena

Zájmena ve vietnamštině značně přesahují význam zájmen tak, jak ho známe v češtině. Nezastupují pouze podstatná a přídavná jména, ale tato „vietnamská zájmena“ mohou označovat věc, ukazovat osobu, zastupovat podstatná jména, slovesa, přídavná jména a číslovky.¹⁴¹ To znamená, že tato zájmena mohou zastupovat všechny slovní druhy, které známe v češtině, protože přebírají jejich funkce ve větě. Proto se častěji užívá pro tato „zájmena“ pojmenování „zástupná slova“.

¹⁴¹ KARLOVÁ, P.: *Zájmena ve vietnamštině (pronomia)*, Praha 2004. s.3.

Velmi zajímavým jevem jsou však osobní zájmena (z hlediska vymezení zdvořilostního vztahu), kterým se podrobněji věnuji v kapitole:

3.17.1. Oslovování

Tato osobní zájmena se dělí na základě vztahu, který má mezi sebou mluvčí a posluchač. Existuje několik neměnných pravidel, na které je nutné brát při této interakci ohled. Tato pravidla se týkají těchto faktorů: úcta, zdvořilost, respekt, věk, společenské postavení, generační postavení, vztah podřízenosti a nadřízenosti. I ve vietnamštině ale existují neutrální výrazy, které mohou užívat například cizinci, pokud si nejsou v odlišnostech mezi jednotlivými zájmeny jistí.

3.14.4. Slovesa

Vietnamština rozeznává samostatná (bezpředmětová) a nesamostatná (předmětová) slovesa. Samostatná slovesa jsou plnovýznamová a vyjadřují činnost nebo změnu stavu. Samostatná slovesa se dělí do dvou podkategorií do kterých patří buď slovesa, ke kterým se nemusí přiřazovat předmět, anebo slovesa, ke kterým se předmět může přiřadit.

Nesamostatná slovesa potřebují k doplnění vlastního významu přiřadit předmět, anebo infinitiv plnovýznamového slovesa. Infinitivům plnovýznamových sloves se říká tzv. plnovýznamová slovesa a řadí se k nim například modální slovesa (moci, chtít, potřebovat) nebo sponová slovesa (být, mít, existovat).

V češtině je sloveso chápáno jako plnovýznamový slovní druh, který podléhá ohýbání. Podle slovesného tvaru v češtině můžeme rozpoznat kategorii osoby, čísla a času¹⁴².

Ve vietnamštině plní slovesa funkci přísudku a stejně tak jako v češtině tvoří podmět s přísudkem základní skladební dvojici. Rozdílem však ve

¹⁴² Více: KARLÍK, P.-NEKULA, M.-RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*, Praha: NLN, 1995. s. 310-337.

KARLÍK, P.-NEKULA, M.-RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*, Praha: NLN, 1995. s. 396-410.

vietnamštině zůstává fakt, že mezi těmito větnými členy nedochází ke gramatické shodě, která mění jak tvar podmětu a. Pokud je ve vietnamské větě vyjádřen podmět, stojí vždy přísudek za ním a předmět stojí téměř vždy bezprostředně za přísudkem.

Předmět může být tvořen jak jedním slovem, tak i vedlejší větou. Předmět může rovněž tvořit buď podstatné jméno, nebo sloveso v infinitivu.

Charakteristickým jevem ve vietnamštině zůstává to, že se slovesa ve větách pojí pomocnými slovy, které pomáhají tvořit gramatické kategorie a upřesňují význam slova, nebo celé věty.

3.15. Vyjádření času ve vietnamštině a v češtině

V češtině se vyjádření času jako gramatické kategorie vztahuje přímo k predikátu výpovědi. Gramatická kategorie času má v češtině tři formy: přítomný čas, minulý čas a budoucí čas. Jednotlivé kategorie mění tvar slovesa, které je ve větě použito.

Přítomný čas mění slovesa přidáváním osobních koncovek k přítomnému kmeni (*píší*). Minulý čas se vyjadřuje pomocí přidání koncovek přičestí minulého (-l, -la, -lo, -li, -ly, -la) a tvary pomocného slovesa být¹⁴³ (*psali jsme*) Budoucí čas může být tvořen dvěma způsoby, jedná se o jednoduchou (*píšu*) a složenou formu, která zahrnuje i sloveso být + infinitiv významového slovesa (*budu psát*).¹⁴⁴

Z předchozích informací o vietnamském jazyku už víme, že u vietnamských sloves nefunguje konjugace, to znamená, že vyjádření gramatických kategorií se musí dít jiným způsobem, než tomu je u českého jazyka.

¹⁴³ v první a druhé osobě jednotného i množného čísla, ve třetí osobě se pomocné sloveso vypouští.

¹⁴⁴ KARLÍK, P.-NEKULA, M.-RUSÍNOVÁ, Z. *Průruční mluvnice češtiny*, Praha: NLN, 1995. s. 315-317.

Pro zjednodušení je možné tvrdit, že vyjádření času se děje podle použitých časových částic a časových výrazů.¹⁴⁵ Ve vietnamštině se časové částice ne vždy vztahují přímo přísudku, tyto částice mohou stát před predikátem, na začátku výpovědi, na jejím konci, nebo mohou být obsaženy v předchozí větě a čas určujeme podle kontextu, který je z výpovědi patrný.

Ve vietnamštině se užívá pro vyjádření gramatické kategorie času několik prostředků, pro něž je rozhodující kontext věty v celé promluvě. V některých případech mají částice až druhotný význam. Pokud je ve větě obsažen časový výraz, částice se zpravidla vynechává. Tento případ nastává i tehdy, pokud je čas určen kontextem věty. Takže používání časových částic není závazným pravidlem pro gramatickou kategorii času.

Vietnamština má tu zvláštnost, že užití časových částic nebo časových výrazů se vždy vztahuje k nějakému časovému bodu, který nemusí být totožný s přítomností.¹⁴⁶ Jak lze vidět v následující tabulce, pro různé časy ve vietnamštině platí použití různých časových částic. Existence částic ve vietnamštině není omezena pouze na časové. Těchto částic je více druhů, ale význam jejich užití je stejný, dokreslují okolnosti, za kterých děj jednotlivých promluv probíhá.

Pro ilustraci uvádím v tabulce přehled gramatické kategorie času ve vietnamštině podle Petry Karlové¹⁴⁷ :

¹⁴⁵ partikulí

¹⁴⁶ KARLOVÁ, P. *Vyjádření času ve Vietnamštině*, Praha, 2003.

¹⁴⁷ KARLOVÁ, P. *Vyjádření času ve vietnamštině*, Praha, 2003.

ČAS	ČÁSTICE
BUDOUCÍ	
a) dokonavý <i>Anh Nam sắp đến.</i> (Pan Nam brzy přijde.)	<i>sắp</i>
b) nedokonavý <i>Anh Nam sẽ đến Hà Nội.</i> (Pan Nam přijede do Hanoje.)	<i>sẽ</i>
PŘÍTOMNÝ A MINULÝ	
1. dokonavý = minulost	
a) obecná minulost <i>Anh Nam đã đến Hà Nội (rồi).</i> (Pan Nam (už) přijel do Hanoje.)	<i>đã</i>
b) daleká minulost <i>Anh Nam từng sang Trung Quốc.</i> (Pan Nam byl kdysi v Číně.)	<i>từng</i>
c) blízká minulost <i>Anh Nam vừa (mới) đến.</i> (Pan Nam právě přišel.)	<i>vừa, mới</i>
2. nedokonavý	
a) obecný čas <i>Em Lan đi học.</i> (Lan jde do školy)	(----
b) průběhový <i>Em Lan đang viết thư.</i> (Lan právě píše dopis.)	<i>đang</i>
c) ještě neuskutečněný (záporná přítomnost) <i>Em Lan chưa về.</i> (Lan se ještě nevrátila./nepřišla domů.)	<i>chưa</i>

3.16. S čím mohou mít vietnamské děti při učení češtiny problémy?

Informace o vietnamském a českém jazyce, které byly rozebrány v předchozích kapitolách měly za cíl vytyčit základní gramatické, lexikální a syntaktické rozdíly mezi vietnamským a českým jazykem. Na tomto místě lze souhlasit s Ivo Vasiljevem, který nazval vietnamštinu a češtinu jazyky protipólů. I když se čeština s vietnamštinou shodují v několika morfologických, lexikálních nebo syntaktických rysech, nelze popřít, že převládají rysy rozdílné.

Tato rozdílnost může signalizovat problémy, které se mohou objevit při osvojování češtiny, ale platí to i v případě opačném, pokud by si Čech osvojoval vietnamštinu. Proto je možné z této rozdílnosti vyvodit několik primárních problémů, které mohou vznikat při osvojování češtiny jako cizího jazyka.

Vietnamcům bude zákonitě způsobovat problém česká intonace, která se vztahuje k druhům vět (tázací, oznamovací, žádací). Ve vietnamštině je důraz intonace přenesen na jednotlivá slova, jejichž vyslovování závisí na hláskách, které jsou v tomto slovu použity.

Pan Tran říká, že podle celé intonace věty ve vietnamštině, lze poznat komunikační záměr mluvčího. I když mluvčí pronese konkrétní promluvu s určitým významem, který se dá snadno dekodovat. Podle intonace pronesené promluvy lze poznat, jestli je to, co právě řekl pravda, nebo promluva skrývá jiné významy.

Ve vietnamštině tvoří slovní zásobu převážně slova jednoslabičná, dalším problémem pro vietnamské dítě naučit se vyslovovat víceslabičná slova. A protože jsou víceslabičná slova (většinou přejatá z jiných jazyků) vždy podle

slabik rozdělena spojovníkem, budou mít tendenci víceslabičná slova ve svých promluvách rozdělovat po jednotlivých slabikách.

Podobným problémem, který se týká zvukové stránky češtiny, je délka samohlásek. Délka v samohlásek v češtině se označuje stejným znaménkem, které ve vietnamštině udává jen ze šesti tónů, proto budou mít tendenci realizovat tento tón, než si zvyknou, že toto znaménko v češtině odlišuje délku samohlásek.

Dále jsou to slova nebo slabiky, které neobsahují samohlásky, ve chvíli kdy budou nuceni vyslovit například slovo *prst*, budou mít tendence za jednotlivá písmena dosazovat samohlásky (*pu-ru-su-tu*). Česká fonetika je pro Vietnamce velmi náročná, proto je třeba se na ni dlouhodobě soustředit.

Pan Tran tvrdí, že pro něj samotného, bylo velmi obtížné rozlišování znělých a neznělých souhlásek a jejich výslovnost, s čímž má někdy problém i dnes, i když v České republice pobývá od 70. let, kdy tady studoval. Toto rozlišování si žádá velmi vytrvalý a trpělivý nácvik. K ohýbání slovních druhů dodává, že pro něj samotného to nebyl tak velký problém jako pro jiné Vietnamce, a to z toho důvodu, že se věnoval studiu ruského jazyka, který se řadí rovněž mezi slovanské jazyky a flexe vybraných slovních druhů je velmi podobná.

Dalším nesporným problémem při osvojování češtiny pro Vietnamce bude pochopení ohýbání slovních druhů, které ve vietnamštině neexistuje, protože gramatické kategorie jsou vyjadřovány slovosledem.

České dítě má tu výhodu, že při spontánním učení se jazyka odposlouchá, jaké změny tvarů slov mohou nastat při užívání ohebných slovních druhů v promluvách. Ale teprve až díky výuce českého jazyka při povinné školní docházce zjistí, že deklinace i konjugace tvary slov mění podle určitých pravidel.

K tomu, aby Vietnamci pochopili flexi v češtině, je nutné, aby postupovali podle zjednodušených gramatických pravidel, podle kterých jsou koncipovány mnohé učebnice češtiny pro cizince. Při prvním kontaktu s češtinou není možné, aby Vietnámec zcela chápal česká gramatická paradigmata, protože ve vietnamštině, jsou gramatická paradigmata určována například pomocnými slovy, jako jsou částice a nikdy nedochází ke změně slovního tvaru. Tato pomocná slova ve vietnamštině rovněž pomáhají udržovat časovou kontextovost věty, pokud se použije určitá časová částice, věta tím naznačuje, ve kterém čase se odehrává a pouhá změna těchto částic může způsobit změnu času.

I samotní Vietnamci mají problémy s použitím vhodných slov v konkrétních promluvách, většinou je to z toho důvodu, že čeština je velmi bohatá na derivované slovní tvary.

Pan Tran proto zdůrazňuje, že Vietnamci, kteří se chtějí učit česky, musí mít rovněž na paměti, že je nutné naučit se významy prefixů jako jsou například –nad, –do, –pro, –pře, –od, –u ve spojení s konkrétním slovem. Tím lépe se potom dokáží v těchto významech orientovat a vhodně je používat.

Pokud se zaměříme na vzdělávací instituce a pedagogy, kteří přichází do styku s vietnamskými žáky, mělo by se stát povinností pedagoga, který seznamuje Vietnamce s českým jazykem, prostudování odlišností, které se týkají vietnamského a českého jazyka a to z toho důvodu, že žáci budou zákonitě chybovat a budou se potýkat s problémy u jevů a pravidel, se kterými se ve svém jazyce nesetkali. Měli by také zohledňovat některé faktory, které jsou pro vietnamské žáky důležité, jako je například jejich věk. Děti mladšího školního věku jsou schopny se velmi rychle učit jazyk spontánním vnímáním řeči, zatímco starší děti, přicházejí do odlišného jazykového prostředí s zažitými pravidly svého mateřského jazyka. Na učiteli závisí jakou formu přístupu k tomuto problému zvolí. Je také velmi důležité, aby toto dítě, které

se setkává s novým jazykem a skrze nějž přijímá nové poznatky, nebylo vylučováno z kolektivu ani z aktivit ve vyučování. Vietnamské děti mají velkou motivaci k učení a k poznávání nových věcí a tento svůj potenciál dokáží velmi dobře využít, stejně tak jako může jejich potenciál využít učitel, který s nimi pracuje.

Základní odlišnosti vietnamštiny a češtiny se ale netýkají pouze morfologických, syntaktických a lexikálních pravidel, tyto odlišnosti lze najít i ve verbální a neverbální komunikaci s těmito žáky, proto se následující kapitoly zaměřují na rozdílné chápání verbálních a neverbálních projevů komunikace v kontrastu s českým porozuměním.

3.17. Verbální komunikace

Verbální komunikaci lze chápat jako dorozumívání se jedné, dvou a více osob pomocí slov. Slovní komunikací se rozumí výběr, kombinování a produkci jazykových znaků (psaní projevu, rozmyšlení řeči, volbu stylu), proces vzájemného sdělování, vnímání a přijímání slovních sdělení a jejich následné porozumění.

3.17.1. Oslovování

Při kontaktu s druhou nebo více osobami se nelze vyhnout vzájemnému oslovování. V každém prostředí i společenských vrstvách. Čeština má ustálená pravidla společenské etikety, kterými se Češi řídí i v běžné komunikaci. Tato pravidla sice nejsou tak striktní jako ve vietnamštině, ale jejich znalost je stejně tak důležitá. Čeština nepoužívá k vzájemnému oslovování speciálně vytvořená jména, která vymezují vztah mluvčího a adresáta. Tento vztah se dá jasně vymezit na formální a neformální situace, při kterých používáme buď tykání, anebo vykání. Archaická čeština používala ještě tzv. onikání, které už zaniklo.

Pravidla pro používání tykání, nebo vykání jsou rovněž zahrnuta v české etiketě společenského chování¹⁴⁸. Tykání nabízí společensky významnější osoba, nadřízený podřízenému nehledě na věk a pohlaví, starší mladšímu, žena muži. Existují ale výjimky, kdy může muž navrhnout tykání dámě, bylo by to pouze v případě, pokud by šlo o velmi váženou osobnost. Mladší může požádat staršího, aby mu tykal, přičemž on sám zůstane u vykání.

Rovněž ve vietnamštině existuje podobná forma tykání a vykání s velmi obdobnými pravidly, ale vzhledem k přísnosti vietnamského společenského chování nedochází ke změně stavu mezi tykáním a vykáním. Je ale velmi důležité zaměřit se na jinou odlišnost, která představuje užívání zdvořilostních obrátů a slovních tvarů, kterými se vymezují vztahy při vzájemné komunikaci a volí se tak vhodná oslovení. Volba těchto zdvořilostních obrátů závisí na mnoha faktorech, kterými mohou být například okolnosti, které se vztahují k věkové a společenské kategorii účastníků komunikace. Tyto vztahy se vyjadřují složitým systémem osobních zájmen, které vyjadřují nadřízenost nebo podřízenost, vztah mezi přáteli a oddělují různé věkové kategorie. Mezi těmito vztahy nalezneme i formy neutrálních vyjádření.¹⁴⁹

Ve vietnamštině existují stejná osobní zájmena jako v češtině, která vyjadřují osoby: *já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony, ona*. Těchto zájmen k oslovování a při komunikaci užívají jen děti, pokud hovoří mezi vrstevníky. Pokud těchto osobních zájmen užívají dospělí lidé, musí být velmi dobří přátelé. Zvláštní je, že těchto osobních zájmen se v jiných, než výše jmenovaných situacích, užívá jako urážek, respektive použití těchto osobních zájmen se vykládá jako velmi nezdvořilé a nevhodné.

Vietnamci obecně kladou velmi velký důraz na společenské postavení, které odvozují od věku. To znamená, že čím starší člověk je, tím je mu prokazována větší úcta, což se odráží i ve volbě vhodných komunikačních

¹⁴⁸ Například: <http://www.chovani.eu/>, [19.7.2010]

¹⁴⁹ KOL.AUTORŮ. *Cizinci v ČR*, In: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Člověk v tísni 2002. <http://www.varianty.cz/cdrom/> [6.7.2010]

obratů. Postavení jedince rovněž závisí na generační příslušnosti a na vztahu k hlavě rodiny. Proto ve vietnamštině existuje velké množství slov, které označují příbuzenské vztahy v rodině.

Například:

- *anh* (starší bratr),
- *chi* (starší sestra),
- *em* (mladší bratr, mladší sestra),
- *cha* (otec),
- *bố* (otec),
- *mẹ* (matka),
- *má* (matka),
- *ông* (dědeček),
- *bà* (babička),
- *bác* (starší bratr otce, nebo matky)
- *chú* (mladší bratr otce),
- *cậu* (mladší bratr matky),
- *cô* (starší nebo mladší sestry otce),
- *dì* (starší nebo mladší sestry matky),
- *con* (synovec, neter, vnuk, vnučka).

Vietnamské slovo *anh* (starší bratr), znamená *já*, pokud tento starší bratr hovoří o sobě. Užije-li ho o osobě, s níž právě mluví, přeložíme je do češtiny podle okolností a našich zvyklostí jako *ty* nebo *vy*.¹⁵⁰

Význam slova dědeček (*ông*) a babička (*bà*) se ve vietnamštině chápe stejně jako slova *pan* a *paní* v češtině. Původní význam se při formálním styku nebere v potaz.

¹⁵⁰ VASILJEV, I.: *Co bychom měli vědět o vietnamštině*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha 2006, s. 52.

K vietnamské zdvořilostní etiketě také patří, že společenské a věkové postavení partnera v rozhovoru se zvyšuje a vlastní *já* se понižuje. Na vietnamské venkově se běžně stává, že starý člověk v rozhovoru bude nazývat sám sebe synem nebo stará žena dcerou. Manželé například mezi sebou o sobě mluví jako o starším bratrovi a mladší sestře. Rodiče a děti si mezi sebou „netykají“, komunikují pomocí tří základních vietnamských výrazů a to: matka, otec, dítě.¹⁵¹

3.17.2. Vyjádření souhlasu a nesouhlasu ve vietnamštině

Pokud jde o použití souhlasných a nesouhlasných částic k vyjádření souhlasu a záporu, jako jsou v češtině *ano* a *ne*, jsou opět pravidla tohoto užití velmi striktně nastavena. V běžné promluvě nebo textu lze použít záporné částice *ne* bez problémů, situace se ale mění při přímém kontaktu mezi mluvčím a adresátem.

Při přímé komunikaci se užívá zdvořilostních částic, které se dělí do dvou kategorií. První kategorie těchto částic má za úkol doplňovat oslovení. Druhá kategorie zahrnuje zdvořilostní částice, kterými posluchač reaguje na delší projev mluvčího. Tyto částice jsou podobné českému: *Opravdu? Ano?* Posluchač těmito částicemi potvrzuje svou soustředěnost na téma promluvy.

Další odlišností mezi vietnamským a českým mluveným projevem je, že v interakci mluvčího a adresáta se ve Vietnamštině nepoužívá nesouhlas s danou promluvou. Pokud chce posluchač vyjádřit svůj nesouhlasný postoj k danému tématu, je to obvykle vyjádřeno například větami:

- *Opravdu si myslíte, že je to tak?*
- *Je to dosti složité...*
- *Musíme si to promyslet.*

¹⁵¹ VASILJEV, I. *Co bychom měli vědět o vietnamštině*, In: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, Praha 2006, s. 53.-54.

Užívání těchto obrátů souvisí s projevovanou úctou k mluvčímu, pokud by posluchač projevil svůj nesouhlas nahlas, mohl by si to mluvčí vysvětlit jako urážku.

Naopak pro užívání souhlasného vyjádření existuje mnoho výrazových variant, jejichž užití se opět odvíjí od toho, v jaké situaci se mluvčí ocitne.

- *Vang* (neutrální ano),
- *Da* (zdvořilé ano),
- *Bam* (zdvořilé ano), (již archaické v běžné komunikaci se už nepoužívá) ŘÍKÁ PAN Tran
- *U* (neutrální ano), (spíš jako Hm)
- *Pha* (neutrální ano).¹⁵²

3.17.3. Česká a vietnamská komunikační témata

Pokud Vietnamci navazují konverzaci, běžně se lze setkat s tím, že pokládají adresátovi otázky, které se týkají jeho rodiny, zdraví všech členů jeho rodiny a nevyhýbají se ani otázkám, které se týkají věku, pracovních pozic nebo majetkového poměru. Většinu těchto otázek bychom při prvním kontaktu v České republice mohli považovat za nevhodné a jejich pokládání za velmi osobní záležitost. Může se to týkat hlavně otázek věku a majetkových poměrů. Vietnamci ale obvykle nejsou s těmito Českými společenskými pravidly seznámeni, jejich úmysl není špatný. Podle těchto otázek se Vietnamci pouze snaží zjistit, jaké nejvhodnější zdvořilostní obraty pro konverzaci použít. O složitosti výběru těchto slov pojednává jedna z předchozích kapitol, která se zabývá oslovováním ve vietnamštině.

Mimo jiné i v následující kapitole jsem využila možnost konzultace s rodilým mluvčím, který žije v České republice již třicet let, vystudoval

¹⁵² KOL.AUTORŮ. *Cizinci v ČR*, In: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Člověk v tísni 2002. s.381. <http://www.varianty.cz/cdrom/> [6.7.2010]

lékařskou fakultu na Pavlově univerzitě v Olomouci a nejen do této části práce mi přinesl věcné poznámky a připomínky, které z části vyvrací a upřesňuje informace, které jsou obsažené v dostupné literatuře.

3.18. Neverbální komunikace

Neverbální komunikace je soubor mimoslovních sdělení, která doprovází každou komunikační situaci. Člověk jimi vědomě, nebo nevědomě (podvědomě) doplňuje svůj projev. Tato neverbální komunikace se dělí do mnoha skupin, z nichž k nejznámějším patří: mimika, haptika, proxemika, gestika i oční kontakt.

I v tomto mimoslovním vyjadřování lze najít rozdílnosti mezi vietnamskou a českou kulturou, respektive stejné vyjádření ve dvou kulturách může skrývat jiný význam. Jednotlivé projevy neverbální komunikace a jejich významy, se kterými se při styku s Vietnamci můžeme setkat, jsou charakterizovány v dostupné literatuře například takto:

3.18.1. Úsměv

Úsměv často u Vietnamců nevyjadřuje pouze radost a štěstí, ale často bývá i výrazem, jak skrýt rozpaky, zármutek, smutek nebo omluvu v případě, že dotyčný neporozumí projevu mluvčího. Vietnamci, si mohou nedostatek úsměvu rovněž vysvětlit jako hrubé chování.

Pan Tran dodává, že Vietnamec se směje i v případě, že přichází do konfliktu s osobou, se kterou si velmi ostře vyměňuje názory, dokonce se směje i v situacích, kdy je mu něco vyčítáno, nebo když se na něj někdo zlobí. Pan Tran mi vysvětlil, že pro tento jev neplatí žádná zvláštní pravidla, že jde pouze o zvyk, který mají Vietnamci vžitý. Když jsem se ho zeptala jak lze rozeznat skutečnou náladu Vietnamce, který se usmívá téměř za každé situace,

odpověděl, že velmi důležitou roli hraje výraz v obličeji, který je ale čitelný ve většině případů pouze pro Vietnamce.

3.18.2. Přímý a nepřímý pohled do očí

Nepřímý pohled do očí bývá západní kulturou vnímán jako nezájem nebo neupřímnost. Toto však nemohou tvrdit Vietnamci. Dostupná literatura, která se věnuje mimoslovnímu vyjadřování Vietnamců tvrdí, že pokud jeden z účastníků mluveného projevu sklápí oči, nebo uhýbá pohledem jinam, neznamená to projev neúcty, ale naopak tím vyjadřuje respekt k mluvčímu a svoje slušného chování. Tento rozdíl může být zdrojem některých nedorozumění právě z hlediska dvou odlišných chápání.

Pan Tran ale toto tvrzení vyvrací a dodává, že pokud by se Vietnamec při komunikaci s druhou osobou choval tak, jak výše uvedená literatura uvádí, značilo by to neseriózní chování a také to, že jedna strana komunikace něco skrývá a nejedná s dobrým úmyslem, tudíž lze tvrdit, že při této neverbální komunikaci vnímají tyto projevy Vietnamci i Češi stejně. A stejně tak lze tvrdit, že i Vietnamec pro navození neskrývaného zájmu, pozornosti a úcty k druhému, musí rovněž nutně udržovat oční kontakt.

3.18.3. Podání ruky a předmětu

Podání ruky v minulosti souviselo s tím, že osoby, které se setkali, neдрží ve svých rukách zbraně. Podávání rukou má své zásady. Vždy se podává pravá ruka. V žádném případě se nesmí ruka podávat přes stůl, do kříže, při jídle nebo pokud druhá osoba sedí. K podání ruky patří úsměv, mírný úklon hlavy a podání rukou by mělo probíhat asi na úrovni pasu. Stisk by neměl trvat déle než vteřinu a měl by být pevný. Ve společnosti podává ruku vždy

významnější osoba: starší mladšímu, nadřízený podřízenému, žena muži, významnější postavení méně významnému.¹⁵³

Pokud si Vietnamci podávají ruce, nikdy to není pouze pravá. První ruka se podává podle výše uvedené etikety, ale druhá ruka následovně překrývá již spojené ruce obou osob. Tato aktivita obou rukou symbolizuje úctu k druhému, stejně tak můžeme tuto úctu projevit při podávání předmětu, který se podává rovněž oběma rukama.

Pan Tran opět tato tvrzení více upřesňuje, souhlasí s tím, že podání předmětu oběma rukama je projev úcty a respektu, ale zároveň dodává, že to neplatí striktně a za každých okolností. Okolnosti, které hrají velmi důležitou roli, jsou opět ty, které souvisí s věkem a postavením. Do jisté míry potvrzuje informace, o kterých se dostupná literatura v souvislosti s vietnamskými neverbálními projevy zmiňuje. Děje se to ale pouze v případě, že předmět podává mladší staršímu a nebo výše postavenému. Pokud by byl předmět podáván za těchto okolností pouze jednou rukou, dalo by se toto jednání mohlo považovat za velmi nevhodné a neuctivé. Pokud ale předmět podává naopak starší mladšímu, záleží pouze na něm, zda předmět podává jednou nebo oběma rukama. Pokud předmět podá oběma rukama, opět tím projevem úcty k člověku, se kterým komunikuje.

3.18.4. Přivolávání druhé osoby

K vietnamské společenské etiketě patří, že přivolávání osoby rukou se děje pouze tak, že dlaň je sklopená směrem k zemi a pomocí prstů a zápěstí se ukazuje pohyb směrem k sobě. Otočená dlaň nahoru a pohyby prsty, nebo jen jedním prstem jsou Vietnamci vnímány jako projev nadřazenosti. Evropská

¹⁵³ <http://www.ceskatelevize.cz/program/203522165250004.html?&tema=detail> [16.7.2010]

společnost nepřikládá takovému pohybu hlubší význam. Způsob, jakým Vietnamci přivolávají druhé lidi je pro Evropany spíše neobvyklý.¹⁵⁴

Pan Tran opět s výše napsaným souhlasí a pro doplnění informací dodává, že tímto pohybem se vyjadřuje přivolávání druhé osoby, se kterou jedná příjemně, je blízká a nedochází k žádnému konfliktu. Pokud by se ale dvě konkrétné osoby neshodli a jejich neshody vyústili v konflikt, mohlo by gesto přivolávání druhé osoby jednou rukou budít pocit výzvy a odvety.

3.18.5. Doteky

K mimoslovnímu vyjadřování patří i intimnější formy doteků, jako je například objímání, držení se za ruku, hlazení nebo líbání. Česká společnost je relativně benevolentní, co se týče těchto doteků dvou osob na veřejnosti. Jak mezi dospělými, tak mezi dětmi. Vietnamská společnost se ale na tento intimní projev dívá jinak. V České republice je celkem běžné, že například milenecké páry vyjadřují svou sounáležitost výše uvedenými dotekovými projevy, avšak toto chování je ve Vietnamu nepřijatelné a pokud by se tak dělo, byla by porušována etiketa společenského chování.

K tomuto mimoslovnímu vyjádření můžeme zařadit i pohlazení dítěte po vlasech. Podle dostupné literatury je pohlazení cizího dítěte po hlavě velmi neslušné a opět se to bere jako hrubé porušení společenského chování.

S tvrzením, které se týká hlazení dětí po vlasech, pan Tran nesouhlasí. Říká, že je ve vietnamské společnosti celkem běžné, že toto gesto nenáleží pouze rodičům. Ale dítě po hlavě může pohlazit i cizí osoba, toto gesto je chápáno jako projev pochvaly a milého jednání vůči dítěti. Opět bychom zde mohli najít ale i prvky, které lze zařadit jako pravdivá tvrzení ale pouze za

¹⁵⁴ KOCOUREK, J. Vietnamci v České republice. In: Šišková, T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice (My a oni v multikulturní společnosti 21. století)*, Praha: Portál, 2001s. 102.

jiných okolností. Porušení společenského chování by to bylo jen v případě, že by mladší osoba pohládila osobu starší.

Na otázku přísného dodržování zákazu osobního kontaktu na veřejnosti odpovídá, že v dnešní době už je vietnamské společnost benevolentnější a běžně se lze na ulicích Vietnamu setkat s objímajícími se páry. Toto striktní pravidlo je pouze otázkou minulosti, kdy se tyto projevy považovaly za nevhodné.

3.18.6. Další projevy neverbální komunikace

K neverbální komunikaci patří i tyto projevy:

- Ruce zkřížené na prsou (pozastavení nad skutečností, rozčílení)
- Noha přes nohu špička směřuje na druhého (vyjádření nadřazenosti, arogantnosti)

Lze říct, že jak v České republice tak ve Vietnamu mají tyto výrazy neverbální komunikace stejné významy a téměř se neliší. Proto jak Čech i Vietnamec budou tyto projevy vnímat shodně. Výše uvedená tvrzení o neverbálních projevech jako jsou zkřížené ruce, nebo noha přes nohu souhlasí i pan Tran.

3.18.7. „Ztráta tváře“

Mnohokrát bylo v souvislosti s odlišným chápáním jednotlivých projevů zmíněné porušení společenských pravidel chování. Tyto společenské prohřešky jsou podle dostupné literatury Vietnamci vnímány jako tzv. ztráta tváře. Autoři se rovněž zmiňují o tom, že „tvář“ lze vysvětlit jako postavení určité osoby v očích skupiny nebo jedince a že tento jev je typický u všech asijských národností. Ke "ztrátě tváře" může dojít pokud se

člověk na někom dopustí osobní urážky, pronese něco nevhodného, nebo nebere zřetel na postavení a věk při jednání s druhou osobou.

Pan Tran ale opět tato tvrzení uvádí na pravou míru. Ztratit tvář je doslovný překlad vietnamského Māt māt. Māt māt má ale ve vietnamštině naprosto odlišný význam, než jaký popisuje dostupná literatura. Podle pana Trana se může zdát tento výraz „ztratit tvář“ pro Vietnamce až směšný a s takovým významem tohoto jednání se nikdy nesetkal. Māt māt znamená určitý prohřešek vůči jiné osobě, nebo vůči sobě samému, ale význam tohoto slovního spojení by se dal přirovnat k českému slovu stydět se ve všech jeho podobách.

3. Závěr

Cílem diplomové práce je usouvztažnění informací o sociokulturním pozadí vietnamských spoluobčanů, pochopení základních odlišností a specifik vietnamské kultury, včetně specifik jazykových, a jejich porovnání s kulturou českou

Práce kromě porovnání českých a vietnamských historicko-sociologických souvislostí zahrnuje i komparaci českého a vietnamského jazyka, a to po stránce foneticko-fonologické, morfologické, lexikální i syntaktické.

Komparace obou jazyků a následná analýza vzájemných shod či odlišností dává vyniknout některým jevům, které mohou při procesu výuky českého jazyka působit jako problematické.

Rozsáhlá část práce popisuje vývoj historie vietnamského národa (viz 2.2. Historické proměny vietnamského státu), vysvětluje důvody migrace vietnamského obyvatelstva do České republiky (viz 2.3. Počátky migrace Vietnamských obyvatel ve spojitosti s Českou republikou) a upřesňuje význam a výchozí podstatu vietnamských náboženství a náboženských tradic (2.5. Náboženské zvyky, svátky a tradice).

Popis těchto historických událostí nenese stěžejní hodnotu diplomové práce, avšak jejich výklad je podstatný pro pochopení důležitých momentů, které ovlivnily koncepci vietnamské kultury (viz 2.2. Historické proměny vietnamského státu).

Analýza prostudované odborné literatury, která popisuje výše zmiňované historicko-sociologických jevy, vymezuje několik důležitých poznatků, které mohou doložit odlišné sociokulturní složky vietnamské a české společnosti.

Mezi historicko-sociologické aspekty patří například nábožensky podmíněná fakta týkající se polyteismu (viz 2.4.2. Náboženské prvky ovlivňující vietnamskou společnost), dále pak z těchto nábožensko-filosofických koncepcí vzešlá víra v posmrtný život a uctívání zemřelých. Tato víra a úcta se promítají do každodenního života, smrt je chápána jako jeho nedílná součást, rodiny si připomínají dny úmrtí rodinných příslušníků (viz 2.5.5. Svátek zemřelých duší a 2.5.9. Kult předků).

Další významný odlišný sociokulturní rys vietnamské společnosti je v základu patriarchální model společnosti, jehož negativním odrazem je znevýhodňování ženského pohlaví a dominantní postavení muže (viz 2.5.12. Role muže a ženy ve společnosti a 2.5.13. Polygamie). Tento rys vycházející z konfucianismu, který přetrvává až do současnosti, ovlivňuje i rozdělení rolí při náboženských úkonech a tradicích (viz 2.5. Náboženské zvyky, svátky a tradice).

Pozitivní přesah konfucianismu se odráží zejména ve vnímání konstantní soudržnosti rodinných vazeb, které lze spolu se vzděláním pokládat za nejdůležitější pilíře vietnamské společnosti.

Výše uvedená specifika jsou primárními sociokulturními aspekty odlišujícími vietnamskou kulturu a společnost, bez kterých nelze pochopit rozdílné pozadí vietnamského a českého smýšlení. Tento výčet nelze chápat jako vyčerpávající, avšak nejpodstatnější. Podrobný popis odlišného vietnamského a českého sociokulturního prostředí a jejich konkrétních prvků zahrnují příslušné kapitoly v diplomové práci.

Část diplomové práce, jež se zabývá komparací gramatických struktur vietnamštiny a češtiny, pomáhá vymezit jazykové odlišnosti, na základě kterých lze stanovit problematické faktory při osvojování češtiny jako cizího jazyka.

V procesu osvojování cizího jazyka představuje primární problém vždy to, v čem se liší osvojovaný jazyk od mateřského. Tato odlišnost je dána buď

absencí určitého jevu u vybraného jazyka, nebo je konkrétní jev prezentován jinou formou.

U českého a vietnamského jazyka nelze hovořit o genealogické příbuznosti, avšak i přes svou jazykovou vzdálenost, nesou oba zkoumané jazyky některé shodné rysy, za které lze pokládat například: zápis formou latinky (viz 3.6.3. Latinizace vietnamštiny), existence shodujících se hlásek v české i vietnamské abecedě, existence vybraných slovních druhů a jejich funkcí (viz 3.14. Vybrané slovní druhy (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, slovesa) a jejich funkce ve vietnamštině a češtině) nebo shodnost slovosledné kombinace S-V-O podle Greebergovy typologie (viz 3.5. Kombinace slovosledu).

Z lingvistického hlediska jsou však zajímavější odlišné jazykové rysy obou zkoumaných jazyků, které se projevují především ve foneticko-fonologické, morfologické či syntaktické rovině.

Závěrečné shrnutí výsledků diplomové práce z oblasti jazykové komparace vietnamského a českého jazyka je z důvodu přehlednosti členěno do jazykových rovin, které jsou uvedeny v předchozím odstavci.

Z hlediska komparace foneticko-fonologické roviny obou zkoumaných jazyků je vzájemná jazyková odlišnost dána například existencí vietnamské šestitónové stupnice (viz 3.9.3. Přehled diakritických znamének označujících tóny). Odlišná realizace jednotlivých tónů je v grafické podobě jazyka signalizována pomocí diakritických znamének.

Jediným shodným diakritickým znaménkem, které se vyskytuje u obou zkoumaných jazyků, je „čárka“, avšak ve vietnamštině i v češtině nese toto znaménko jiný význam (viz 3.9.3. Přehled diakritických znamének označujících tóny). Ve vietnamštině signalizuje realizaci tzv. pátého výslovnostního tónu, zatímco v češtině označuje délku jednotlivých samohlásek.

Tato vizuální shodnost může způsobovat Vietnamcům, kteří si osvojují český jazyk, značné problémy. Je velmi pravděpodobné, že Vietnamci se

budou snažit toto diakritické znaménko vyslovovat, stejně jako ve vietnamštině, pomocí pátého výslovnostního tónu (viz 3.9.3. Přehled diakritických znamének označujících tóny).

S tonálním systémem vietnamštiny je také spojena problematika české větné intonace.

Jedním z dalších problematických jevů je například absence některých českých hlásek ve vietnamštině. Z informací uvedených v diplomové práci plyne, že Vietnamcům bude činit obtíže nacvičení jejich výslovnosti. Mezi tyto české hlásky se řadí například: c, č, d', f, ch, ň, ř, š, t', z, ž (viz 3.9.1. Vietnamská abeceda).

Vietnamci by tudíž měli dbát na stálé zdokonalování výslovnosti, která pro ně představuje nejobtížněji zvládnutelnou oblast jazyka.

Výslovnost jednotlivých českých slov ovlivňuje ale i lexikální povaha vietnamského jazyka, a to z toho důvodu, že slovní zásoba vietnamštiny je tvořena převážně jednoslabičnými slovy. Tento lexikální rys vietnamštiny může ovlivňovat způsob vietnamské výslovnosti českých slov (viz 3.13. Slovní zásoba vietnamštiny a slovotvorba).

Gramatický systém češtiny se svými dominantními rysy řadí k jazykům flektivním, čímž se jednoznačně liší od vietnamštiny, u níž rys flektivnosti chybí.

Gramatické kategorie jsou tedy ve Vietnamštině realizovány diametrálně odlišným způsobem, než u českého jazyka. Z hlediska gramatického systému je třeba při srovnání češtiny a vietnamštiny věnovat pozornost pevnému vietnamskému slovosledu (viz 3.12. Slovosled vietnamštiny a češtiny), pomocným gramatickým prostředkům, kterými jsou například klasifikátory pojící se s některými podstatnými jmény (viz. 3.14.1. Podstatná jména) nebo částicím spojujícím se se slovesy, jimž pomáhají upřesnit význam, nebo dokáží rozlišit gramatickou kategorii slovesného času. (viz. 3.15. Vyjádření času ve vietnamštině a v češtině).

Zásadním problémem pro Vietnamce osvojující si češtinu je její flektivní systém, respektive změna tvarů českých jazykových prostředků. Cizinci se tyto změny tvarů ohebných slovních druhů učí užívat podle zjednodušených pravidel. Jedním z přístupů, jak Vietnamce seznámit s flektivní povahou českého jazyka a pomoci jim v aktivním osvojení tohoto systému, je představit českou gramatiku parcelovaným způsobem. Tuto formu výuky české gramatiky lze najít například v některých učebnicích češtiny pro cizince (*Easy Czech Elementary*)¹⁵⁵

Dalším odlišným jevem ve srovnání češtiny a vietnamštiny jsou také zájmena, jejichž funkce je ve vietnamštině oproti češtině značně rozšířená. Zájmena mohou zastupovat téměř všechny slovní druhy, proto se raději při jejich pojmenování užívá název zástupná slova (viz 3.14.3. Zájmena).

Důležitou funkci plní osobní zájmena, jejichž úloha je popsána v kapitole 3.17. Verbální komunikace. Osobním zájmenům se ve vietnamštině přikládá velký význam z toho důvodu, že jsou to speciálně vytvořená pojmenování pro vymezení vztahu mezi mluvčím a adresátem. Jednotlivá osobní zájmena jsou odrazem složitého systému zdvořilostních obrátů a vhodných oslovení, které vymezují vztahy věkové nebo společenské kategorie mezi účastníky komunikace. V případě užití nevhodného osobního zájmena, se účastník komunikace dopouští porušení striktních společenských pravidel (viz 3.17.1. Oslovování).

Jak již bylo výše uvedeno, velmi důležitým prvkem, který ovlivňuje i vietnamskou morfologii, je pevný slovosled ve větě. Tento syntaktický jev je podmíněn faktem, že vietnamská slova nepodléhají flexi, proto například ani mezi podmětem a přísudkem (ani mezi ostatními větnými členy) nepanuje gramatická shoda, což je jedno ze základních syntaktických pravidel českého jazyka. Gramatická shoda větných členů dává českému jazyku do jisté míry

¹⁵⁵ ŠTINDL, O.: *Easy Czech Elementary*, Praha 2008.

volný slovosled, který je omezen právě těmito gramatickými shodami větných členů, z čehož plyne další odlišnost zkoumaných jazyků.

Proto může být pro vietnamského občana obtížná orientace v česky psaném textu, pro který není podmínkou užití pevného slovosledu.

Z hlediska verbální komunikace je velmi zajímavým jevem vyjádření souhlasu a nesouhlasu (viz 3.17.2. Vyjádření souhlasu a nesouhlasu ve vietnamštině). Pro vyjádření souhlasu existuje ve vietnamštině mnoho ustálených výrazových variant, které se rovněž používají v závislosti na zdvořilostním vztahu mluvčího a adresáta. Nesouhlas se naopak nikdy nevyjadřuje explicitně, vždy se jedná zdvořilostní varianty, které svým vyjádřením připomínají spíše polemiku nad daným tématem.

Odlišné kulturní zázemí obou národností s sebou nese i možné odlišnosti chápání neverbálních projevů komunikace (viz 3.18. Neverbální komunikace). S popisem tohoto odlišného vnímání je možné se setkat téměř v každé publikaci, která se vietnamskou menšinou a nástinem její kultury zabývá. Zde je možné poukázat na aktuální neobjektivnost těchto zdrojů. Při vyhledávání a srovnávání informací v odborných publikacích dochází k opakování informací týkajících se vietnamského chápání neverbálního projevu. Informace se s menšími obměnami opakují, z čehož plyne, že vychází z jednoho zdroje.

Poslední kapitoly, které srovnávají odlišné chápání verbálních a neverbálních projevů komunikace v češtině a vietnamštině, jsou prostoupeny postřehy vietnamského rodilého mluvčího, jenž některá tvrzení uvedená v odborných publikacích upřesňuje, ale některá zcela popírá. Diskuse nad jednotlivými tématy neverbálních projevů nutí k zamyšlení, do jaké míry jsou projevy popsány v odborných publikacích aktuální a pravdivé. Pro další zkoumání v této oblasti navrhuji provést průzkum konfrontující vietnamské rodilé mluvčí s těmito tvrzeními a ověřit jejich správnost.

Tato diplomová práce by měla sloužit jako zdroj usouvztažněných informací o vietnamské historii, kultuře a rozdílnostech vietnamského a

českého jazyka. Informace shrnuté v diplomové práci by mohly pomoci pedagogickým pracovníkům, kteří přichází do kontaktu s vietnamských občany, zefektivnit samotný proces integrace (jazykové i sociokulturní) a předcházet předsudkům, které mnohdy vůči vietnamskému obyvatelstvu Češi chovají.

Seznam použité literatury:

BALKÓ, I.- ZIMOVÁ, L. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Katedra bohemistiky, 2005. ISBN 80-7044-718-4.

BENEŠ, Z. – PETRÁŇ, J. *České dějiny I*, Praha: ALBRA, 2007.

BROUČEK, S. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, I. část. In: *Integrace cizinců na území České republiky*. Praha: AV ČR, 2003.

BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-85010-46-1.

CVEJNOVÁ, J. – ČEMUSOVÁ, J. – HRDLIČKA, M. *Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1)*. Praha, 2008.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0.

ČULÍK, J. *Jací jsme...*, Praha: Host, 2007.

ERHART, A. *Základy jazykovědy*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-24612-5.

GRACIASOVÁ, Z. *Problematika slovosledu českého jazyka v porovnání se slovosledem francouzským*. (Diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2007.

HLAVATÁ, L. - SLAVICKÁ B. *Praktická vietnamština (Tieng Viet thuc hanh)*. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-887-8.

HLAVATÁ, L. a kol. *Dějiny Vietnamu*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-965-2.

IČO, J.: *Náboženství ve Vietnamu*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.

KARHANOVÁ, K. - KADERKA, P. *Obraz cizinců v médiích I*. Praha: Ústav pro jazyk český – AV ČR, 2003.

KARLÍK, P. - NEKULA, M. - RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*. In: Šišková, T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice (My a oni v multikulturní společnosti 21. století)*. Praha: Portál, 2001.

KOCOUREK, J. *Vietnamská kuchyně*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.

KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*. Plzeň: Foto & Tisk Znamenaný, 2002.

KOCOUREK, J. - PECHOVÁ, E. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H&H + Klub Hanoi, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

- KOL. AUTORŮ. *Dějiny zemí Koruny české*, Praha: Paseka, 1997.
- KOL. AUTORŮ. *Cizinci v ČR*, In: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-614-1
- KOL. AUTORŮ. *Encyklopedický slovník*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.
- KVAČEK, R. *České dějiny II*, Praha: Albra, 2007.
- MAHEN, J. *Knížka o českém charakteru*, Vyškov: Obzina 1924.
- MARTÍNKOVÁ, Š. *Vietnamská komunita v Praze*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.
- MARTÍNKOVÁ, Š. *Vietnamské etnikum, jeho sociabilita a sociální sítě v prostředí Prahy*. Praha: Etnologický ústav, 2007
- MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamci v České republice*. In: Šišková, T. (ed.): *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. ISBN 978-80-7367-182-2.
- MÜLLEROVÁ, P. *Stručná historie státu Vietnam*. Praha, 2004.
- NGUYEN, P. C. *Základy vietnamštiny*. Praha: SPN, 1985.
- PHAM, THI, L. *Bílejší kůň, žlutější drak*. Praha: Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2525-8.
- PECHOVÁ, E. *Vybraná božstva a kultury nadpřirozeného světa Vietnamců*. Praha, 2003.

PECHOVÁ, E. *Postavení vietnamské ženy v rodině a ve společnosti*. In: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťováním*, Praha, 2007.

POLÁČEK, I. *Diskriminace* (Bakalářská práce), Brno: Masarykova univerzita, 2009.

POPELA, J. *Skaličková jazyková typologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4019-X-

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Teorie - praxe - výzkum*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-280-5.

SLAVICKÁ, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1488-5.

STRAŠÁKOVÁ, M. *Postavení ženy ve vietnamské tradiční rodině*. Praha, 2003.

ŠTINDL, O. *Easy Czech Elementary*, Praha: Akronym, 2008.

UHLÍŘOVÁ, L. *Knížka o slovosledu*. Praha: Academia, 1987.

VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999.

VASILJEV, I. *Vietnamština – jazyk protipólu*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010.

VASILJEV, I. *Český učitel a vietnamští studenti v utkání s češtinou*. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005-2006*, Praha 2006.

VASILJEV, I. *Jazyková různost jako konstitutivní rys jazyka*. In: *Slovo a slovesnost* 70, č. 1, 2009, s. 3-22.

Odkazy internetových zdrojů:

<http://www.ceskatelevize.cz/program/203522165250004.html?&tema=detail>
[16.7.2010]

<http://www.cicpraha.org/> [2.7.2010]

<http://www.cizinci.cz> [15.6.2010]

<http://www.cvs-praha.cz/> [1.7.2010]

<http://www.czso.cz/> [25.6.2010]

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [1.11.2010]

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [6.12.2010]

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_vzdelavani-metodika_legislativa
[15.7.2010]

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001 [8.12.2010]

<http://www.chovani.eu/> [19.7.2010]

<http://www.inkluzivniskola.cz> [15.7.2010]

<http://www.klubhanoi.cz/index.php> [10.7.2010]

<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2003081115> [9.7.2010]

<http://www.migraceonline.cz> [25.6.2010]

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcove-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani> [15.7.2010]

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/vietnam/politika/vnitropolitika_charakteristika.html [9.7.2010]

<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/taoismus> [9.7. 2010]

<http://www.varianty.cz/> [10.7.2010]

<http://www.varianty.cz/cdrom/> [6.7.2010]

Dokumentární filmy:

Kdo mě naučí pól znaku (Martin Ryšavý, 2006)

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/20738253740-kdo-me-nauci-pul-znaku/>
[9.6.2010]

Země snů (Martin Ryšavý, 2009)

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213388119-zeme-snu/> [9.6.2010]

Banánové děti (Martin Ryšavý, 2009)

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/21056226984-bananove-deti/>
[7.10.2010]

Práce studentů Vietnamistiky:

KARLOVÁ, P. Vyjádření času ve vietnamštině [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kavyjadrenicasu.pdf> [1.6.2010]

KARLOVÁ, P. Zájmena ve vietnamštině [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kazajmena.pdf> [1.6.2010]

KARLOVÁ, P. Neologismy ve vietnamštině [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/kaneologismy.pdf> [1.6.2010]

KOMERS, P. Tvoření slov ve vietnamštině [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/komtvorenislov.pdf> [1.6.2010]

KOMERS, P. Slovesa směřujícího pohybu [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/komslovesapohybu.pdf> [1.6.2010]

NOVÁKOVÁ, K. Ukazovací zájmena ve vietnamštině (demonstrativa)

[online] <http://www.klubhanoi.cz/pdf/noukazovacizajmena.pdf> [1.6.2010]

SLUKA, L. Sinovietnamská slabika a sinovietnamské slovo ve vietnamštině

[online] <http://www.klubhanoi.cz/pdf/slsinoviet.pdf> [1.6.2010]

STRAŠÁKOVÁ, M. Struktura souvětí v současné vietnamštině [online]

<http://www.klubhanoi.cz/pdf/stsouveti.pdf> [1.6.2010]